

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Vanhempien kokemuksia päihdepalveluiden perheleiriltä

Vuori, Sari

2016 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Vanhempien kokemuksia päihdepalveluiden perheleiriltä

Sari Vuori
SHV13SA
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2016

Vuori, Sari

Vanhempien kokemuksia päihdepalveluiden perheleiriltä

Vuosi	2016	Sivumäärä	42 + 2 liitesivua

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata, miten perheleiri tuki leirille osallistuneiden vanhempien päihteettömyyttä, vanhemmuutta ja mikä merkitys vertaistuelle oli. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jonka avulla perheleirit voivat tulevinakin vuosina olla osa perheille tarjottavaa päihdepalveluiden palvelutarjontaa. Lisäksi tuloksia voidaan hyödyntää myös perheleiri-toiminnan kehittämistyössä.

Leirille valittujen perheiden vanhemmalla tai vanhemmilla on ollut tai on, päihdeongelma. Perheiden valinta perheleirille liittyy työntekijöiden moniammatilliseen yhteistyöhön, sekä vanhemman arvioon omista voimavaroista. Perheleirin tarkoituksena on tarjota perheille yhteinen päihteetön ja mukava viikko, sisältäen yhdessä tekemistä ja olemista.

Vanhempien kokemuksista päihdepalveluiden järjestämistä perheleireistä, on vain vähän tutkimuksellista tietoa. Teoreettisen viitekehyksen tarkoituksena on tuoda esiin opinnäytetyön kannalta merkityksellinen tietoperusta. Tässä opinnäytetyössä teoreettinen tietoperusta muodostuu kuudesta osa-alueesta, jotka ovat perhe, päihdeongelma, päihdetyö, vanhemmuus, vertaistuki sekä osallisuus.

Opinnäyte on laadullinen tutkimus ja aineistonkeruumenetelmänä on käytetty teemahaastattelua. Aineisto on analysoitu teemoittelemalla. Opinnäytetyön aineisto on kerätty kesällä 2016 eräässä Suomen leirikeskuksessa. Perheleirille osallistuneista vanhemmista, viisi suostui haastateltavaksi. Opinnäytetyön tulokset on jaettu aineiston analysoinnista syntyneiden teemojen mukaan: vanhemmuuden tukeminen, päihteettömyyden tukeminen, vertaistuki, leirin puitteet ja vanhempien muita ajatuksia. Tuloksissa oli paljon yhteneväisiä tekijöitä käyttämäni tietoperustan kanssa.

Perheleirin toiminnassa koettiin tärkeäksi yhdessä tekeminen ja oleminen lasten kanssa. Vanhemmat kokivat saaneensa leiriltä myös tukea vanhemmuuteensa ja päihteettömyyteensä. Tukea he kokivat saaneensa eniten toisilta vanhemmilta. Vertaistuki mahdollistaa yhteneväisten kokemusten jakamisen muiden vanhempien ja lasten välillä. Ohjaajien tuki ja läsnä olominen koettiin kuitenkin tärkeänä, heidän kanssaan oli mahdollista keskustella ja heiltä sai palautetta.

Keskeiset käsitteet: perhe, päihdeongelma, päihdetyö, vanhemmuus, vertaistuki ja osallisuus

Degree Programme in nursing

Vuori, Sari

Parents' experiences of a family camp organized for substance abusers by substance abuse services

Year	2016	Pages	42 + 2 appendices

The purpose of this study was to describe how participating in a family camp supported the parents' abstinence and parenting, and what was the significance of peer support. The aim is to provide information that will allow the family camps to be part of the services offered by the substance abuse services to families also in the years to come. In addition, the results can also be used in the family camp development work.

The parent or parents of the selected families on the camp have had, or have, a substance abuse problem. The families are chosen for the family camps as a result multidisciplinary co-operation, as well as the parents' own estimate of their resources. Family camp provides a shared substance-free and comfortable week for families, doing things and spending time together.

There is very little research information on the parents' experiences of the organised family camps for substance abusers. The theoretical framework provides relevant information as the basis for the thesis. In this thesis the theoretic knowledge base consists of six parts, which are a family, substance abuse problems, substance abuse, parenting, peer support and involvement.

This thesis is a qualitative study and the used data collection method was theme interviews. The data has been analysed by themes. The data was collected in summer of 2016 in a Finnish camp centre. Five of the parents participating in the camp agreed to be interviewed. The results of the thesis are divided into themes according to the analysis of the material generated: support for parenthood, support for abstinence, peer support, the camp settings and other ideas from parents. The results are consistent with earlier research.

In the family camp activities doing things together and being with children were considered important. Parents also felt they received support for parenthood and abstinence during the camp. The most beneficial support was from other parents. The peer support enables sharing of similar experiences between other parents and children. However, the support and presence of the instructors was considered important, it was possible to discuss with them and receive feedback.

Key words: family, substance abuse problems, substance abuse, parenting, peer support and involvement

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Teoreettinen viitekehys	8
2.1	Perhe ja lapsiperhe	9
2.1.1	Päihteiden käyttö ja vanhemmuus	10
2.2	Vanhemmuuden tukeminen	10
2.3	Päihdeongelma	11
2.3.1	Alkoholi	13
2.3.2	Huumeet	15
2.4	Päihdetyö	16
2.4.1	Terveystenhuollon palvelut	16
2.4.2	Sosiaali- ja päihdehuollon palvelut	16
2.4.3	Lasten ja läheisten huomioiminen palveluissa	17
2.5	Vertaistuki	19
2.5.1	Perheiden vertaistuki	20
2.5.2	Kasvatuskumppanuus ja työntekijän rooli vertaistukiryhmässä	21
2.6	Päihdepalveluiden perheleiri	21
2.7	Asiakkaiden osallisuus	22
3	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	23
4	Tutkimuksen toteutus	23
4.1	Aineistonkeruu	24
5	Tutkimustulokset	26
5.1	Vanhemmuuden tukeminen	27
5.2	Päihteettömyyden tukeminen	30
5.3	Vertaistuki	32
5.4	Leirin puitteet	34
5.5	Vanhempien muita ajatuksia leiristä	35
6	Pohdinta	36
6.1	Tulosten tarkastelu	36
6.1.1	Vanhemmuuden ja päihteettömyyden tukeminen	36
6.1.2	Vertaistuen merkitys	37
6.1.3	Leirin puitteet ja muute esille tulleet asiat	38
6.2	Luotettavuus	39
6.3	Eettisyys	40
6.4	Johtopäätökset ja kehittämissuhteet	41
	Lähteet	43
	Kuviot	47
	Taulukot	48
	Liitteet	49

Perheleiri on yksi hyvä toimintamalli päihdepalveluiden perheiden ja heidän lastensa huomiomisessa palveluissa. Lapsella on erityisen tuen tarve silloin kun äidillä tai isällä on päihdeongelma. Vanhemman päihteidenkäyttö aiheuttaa perheessä monenlaista taloudellista ja sosiaalista ongelmaa. Lasten kokemus päihteitä käyttävästä vanhemmasta herättää lapsessa usein pelkoa, turvattomuutta ja häpeää. Vanhemman päihteiden käyttö on usein vaiettu asia, josta ei puhuta muille (Itäpuisto & Taitto 2010,6-7; Itäpuisto 2013, 533.). Eräs perheleirille osallistunut vanhempi kuvasi perheleirin merkitystä seuraavasti: *"On ensi arvoisen tärkeää että lapset kokevat etteivät ole mitenkään poikkeavassa perheessä, tai se ei ole poikkeavaa."*

Perheleiri on merkityksellinen jo pelkästään toimintaympäristönä kaikille leiriläisille ja siihen osallistuville ohjaajille. Se on perheille mahdollisuus tutustua uusiin perheisiin ja luoda uutta sosiaalista verkostoa. Se on myös työntekijöille mahdollisuus tutustua perheisiin intensiivisemmin lähes viikon ajan. Leppiman (2010, 148.) kuvailee leiritoimintaa tutkimuksessaan seuraavasti: *"Perheleiri sosiaalisena ja fyysisenä ympäristönä voi yhteisen toiminnan, vuorovaikutuksen, yhdessä asumisen, elämysten, tunteiden, informaation ja käsityksen kautta tuottaa uutta sosiaalista kokemusta"*.

Perheet elävät arkeaan, johon liittyy monenlaisia haasteita, mutta myös onnistumisen kokemuksia. Vanhemman päihdeongelman lisäksi yhteistä keskusteltavaa ja jaettavaa löytyy myös vanhemmuudesta ja arjessa selviytymisestä. Leppiman (2010, 206 - 207.) kuvaa tutkimuksessaan, että leirillä pystytään jakamaan onnistumisen kokemuksia ja haasteita sekä saamaan mahdollisia hyviä havaittuja vaihtoehtoisia toimintamalleja ja ajatuksia.

Opinnäytetyössä on käytetty laadullista tutkimusmenetelmää ja aineisto on analysoitu teemoittelemalla. Aineisto kerättiin päihdepalveluiden perheleiriltä teemahaastattelemalla vanhempia kesällä 2016. Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata perheleirille osallistuneiden vanhempien kokemuksia siitä, miten perheleiri tuki heidän päihhteettömyyttään ja vanhemmuuttaan sekä mikä merkitys vertaistueella leirillä oli. Vanhempien haastatteluista nousi esiin myös perheleirin kehittämiseen liittyviä ajatuksia.

Opinnäytetyö alkaa teoriaosuudella, jossa käsitellään teoriaa liittyen päihdeongelmaan, päihteidenkäyttöön, vanhemmuuteen, vertaistukeen ja osallisuuteen. Teoreettinen viitekehys on rakennettu ammatillista kirjallisuutta ja aiheeseen liittyvää tutkimustietoa hyödyntäen. Päihdeongelmaa käsitellään yhteiskunnallisesta sekä perheen näkökulmasta. Päihdetyön osiossa esitellään terveys- ja sosiaalipalveluiden, päihdepalveluiden ja vertaistoimijoiden tarjoamia

palveluita. Vertaistukea käsitellään yksilön ja perheen näkökulmasta sekä siitä, mikä on työntekijän rooli vertaistukiryhmässä. Opinnäytetyön tuloksiin keskitytään luvussa viisi, jossa tutkimustulokset on jaettu aineistosta nousseiden teemojen mukaisesti: vanhemmuuden tukemiseen, päihteettömyyden tukemiseen, vertaistukeen, leirin puitteisiin ja vanhempien muihin ajatuksiin leiristä. Viimeisessä luvussa käsitellään opinnäytetyön luotettavuutta, eettisyyttä, johtopäätöksiä ja kehittämis ehdotuksia.

Keskeiset käsitteet: perhe, päihdeongelma, päihdetyö, vanhemmuus, vertaistuki ja osallisuus

2 Teoreettinen viitekehys

Perheissä ilmenevät vanhempien päihdeongelmat ovat hyvin yleisiä suomalaisissa perheissä. A-klinikkasäätiön tekemissä Lasinen-lapsuus-väestökyselyissä vuosina 2004 ja 2009 ilmeni, että vanhempien liiallinen päihteiden käyttö oli lasten kokemana kasvanut. Kasvua oli ollut 16 prosentista 23 prosenttiin. (Roine, Ilva & Takala 2009, 11.)

Sosiaalialan osaamiskeskusten johtajien kannanotossa hallitusneuvotteluja varten (2015) katsotaan päihdeongelman ilmenevän joka viidennessä perheessä (Luomala, Rautajoki ja Stoor ym. 2015). Näitä lukuja tarkasteltaessa perheiden määrä olisi kasvussa, vaikka päihdetilastollisen vuosikirjan (Kahri & Varis 2015, 22.) mukaan alkoholikäyttö on vähentynyt 3 prosenttia vuoteen 2013 verrattuna.

Vanhempien päihteiden käyttö aiheuttaa perheissä monenlaisia ongelmia (Itäpuisto 2013, 533.). Lasten kokemus päihteitä käyttävästä vanhemmasta herättää lapsessa usein pelkoa, turvattomuutta ja häpeää. Perheen vanhempien päihteiden käyttö on usein vaiettu asia, josta ei puhuta muille (Itäpuisto & Taitto 2010,6-7.).

A-klinikkasäätiön Lasinen lapsuus -hanke on kerännyt paljon kokemuksellista tietoa aikuisilta, jotka ovat eläneet lapsuutensa perheissä, joissa vanhemmalla on ollut alkoholiongelma. Lasinen lapsuus -kyselyssä (2009) keskeisemmiksi ja merkittävimiksi tunteiksi vanhempien alkoholin käytöstä nousivat lapsille vihan, pelon ja häpeän tunteet (Roine & Ilva 2009, 35 - 36.).

Roine, Ilva & Takala (2009, 31.) viittaavat artikkelissaan Lasinen - lapsuus kyselyyn, jossa selvitettiin suomalaisten auttamishalua silloin kun lähipiirissä käytettiin lasten kannalta haitallisesti päihteitä. Vastauksissa päällimmäisinä olivat tilanteet, joissa lapsi joutui riitojen todistajaksi. Lisäksi ilmeni, että lapsi koki turvattomuuden tunnetta, mielipaha ja häpeää. Perustarpeiden kuten ravitsemuksen laiminlyöntiä ja unen puutetta ilmeni myös. Vakavimmat haitat liittyivät fyysiseen ja henkiseen väkivaltaan. (Roine, Ilva & Takala 2009,31.)

Tutkimuksessa Lapsen näkökulma päihdetyössä (Kallio 2007, 81.), nosti esiin haastateltujen työntekijöiden havaitsemia, lapseen kohdistuvia hyvinvoinnin uhkia. Uhkia jotka liittyivät fyysisten ja psyykkisten tarpeiden laiminlyönteihin, keskeisimpiä olivat lasten turvattomuuden tunne, elämän epäsäännöllisyys ja luotettavan aikuisen puuttuminen. (Kallio 2007, 81.)

Internetissä tehdyssä Lasinen lapsuus -tutkimuksessa (2009) 12-18-vuotiaat nuoret kertoivat kaipaavansa apua koko perheelle ja päihteidenkäyttäjälle hoitoa. Lapset ja nuoret kertoivat tarvitsevänsä myös perustarpeisiinsa liittyvää konkreettista apua kuten ruokaa, vaatteita, nukkumisrauhaa ja suojaa vakivallalta (Warpenius, Holmila & Tigerstedt 2013, 24.).

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman luonnoksesta nousee esiin erityisesti mielenterveys- ja päihdeongelmien tuomat haasteet. Ongelmien taustalla on usein ihmissuhteisiin, yksinäisyyteen, nähdyn ja kuullun tulehksen ongelmia sekä pitkään jatkunutta kiusaamista. Kiusaaminen liittyy usein erilaisuuteen tai vanhemman ongelmiin, perheväkivaltaan ja tai vaikeisiin huoltajuuteen liittyviin kiistoihin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016a; 7.)

2.1 Perhe ja lapsiperhe

Tilastokeskuksen mukaan perheellä tarkoitetaan yhdessä asuvia avio- tai avioliitossa olevia tai parisuhteensa rekisteröineitä henkilöitä ja heidän lapsiaan. Perheen voi muodostaa myös toinen vanhemmista lapsineen sekä avio- ja avopuolisot sekä parisuhteensa rekisteröineet henkilöt, joilla ei ole lapsia. Lapsiperheeksi määritellään perhe, jossa on vähintään yksi alle 18-vuotias kotona asuva lapsi. (Tilastokeskus)

Väestöliiton perhepoliittisen julkaisun mukaisesti perhekäsitys on nykyisin aiempaa monimuotoisempi. ”Yksinhuoltajuus, parisuhteen purkaminen, uuden perustaminen, samaa sukupuolta olevien parien perheet ja monikulttuuriset perheet ovat yleistyneet” (Väestöliitto 2009, 4.).

Perhe kannatta -julkaisussa (Väestöliitto 2009,3.) mainitaan, että perhe on terve ja turvallinen. Tasapainoinen elämä alkaa perheestä ja sen vaikutukset ulottuvat myös yhteiskuntaan. Perheen merkitys yksilön hyvinvointiin on suuri ja perhe itsessään edustaa yhteiskunnan jatkuvuutta (Väestöliitto 2009, 3.).

Perhe kannattaa -julkaisussa (Väestöliitto 2009, 4-5.) mainitaan parisuhteen ja vanhemmuuden pysyvyyden ja vastuullisuuden lisäävän hyvinvointia ja sisäistä turvallisuuden tunnetta perheessä. Perheiden omia voimavaroja voidaan vahvistaa hyvinvointiyhteiskunnan keinoin kuten taloudellisesti sekä palveluita kehittämällä (Väestöliitto 2009, 4-5.).

Perhepiirissä -julkaisussa (Hämäläinen & Kangas 2010, 22-23.) tuodaan esiin, että perhe on voimavara, joka auttaa ja tukee jäseniään. Perheessä ei kuitenkaan aina mene hyvin ja voimavarat voivat ehtyä, jolloin tarvitaan yhteiskunnan tukea. Perhe voi olla kiinteä, vahva ja sosiaalistava. Toisaalta perheen harjoittama sosialisatio voi olla yhteiskunnallisesti katsottuna ei-toivottava. Perheissä ongelmat voivat johtua eri syistä, jolloin tarvitaan viranomaisten tukea ja väliintuloa, mikä voi tarkoittaa lapsen edun kannalta huostaanottoa ja jopa perheen hajottamista. (Hämäläinen & Kangas 2010, 22-23.)

2.1.1 Päihteiden käyttö ja vanhemmuus

Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle -julkaisussa tuodaan esille että päihteidenkäyttäjällä ja hänen perheellään olevat taloudelliset, sosiaaliset, elämänhallinnalliset ongelmat kasautuvat sosiaalisesti huono-osaisuudeksi (Warpenius, Holmila & Tigerstedt 2013, 139.).

Vanhempien huolet ja tuen tarpeet -tutkimuksessa (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 275-276, 278.), jossa haastateltiin 34 keski-ikältään 30-vuotiaista yhdeksän vuotiaan lapsen vanhempaa, jotka olivat päihdepalveluiden laitoshoidossa. Haastateltujen vanhempien kanssa ilmeni päihdeongelman vaikuttavan lapsiin, vaikka vanhempi ja lapsi eivät asuisikaan yhdessä. Tutkimuksessa vanhemmat kertoivat omista huolistaan suhteessa lapseen. Yleisesti huolta oli esiintynyt vanhemman oman jaksamisen, syyllisyyden tunteen ja omaan vanhemmuuteen liittyvissä asioissa. Lapsen kasvuympäristöön liittyvät huolen aiheet olivat vanhemman omat voimavarat, oma päihdeongelma ja yksinäisyys. (Lammi-Taskula & Karvonen 2014, 275-276, 278.)

Tutkimuksesta Päihdeperheen lapsen huomioon ottamisesta päihdetyön erityispalveluissa (Kallio 2007, 62.) ilmenee, että päihdeongelmasta huolimatta vanhempien kyvykkyys ja voimavarat vaihtelevat eivätkä lapsen tarpeet tule riittävän hyvin huomioiduksi. Lapsesta huolehtiminen on epäjohdonmukaista ja ailahtelevaa. Pienten vauvojen äideillä oli vaikeuksia vastata lapsen läheisyyden ja hellyyden tarpeisiin sekä kestää lapsen tarvitsevuutta ja itkua. Lapsi jäi usein yksin selviytymään erilaisista tilanteista kun vanhemmalla ei riittänyt voimavaroja. Silloin kun lapsi tuli huomioiduksi, se oli usein vanhemman tarpeista lähtevää. (Kallio, 2007, 62.)

2.2 Vanhemmuuden tukeminen

Lapsen ja vanhemman välisen emotionaalisen saatavilla olon merkityksestä lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille -artikkelissa (Salo ja Flykt 2013, 402, 408, 412) kerrotaan vanhemman emotionaalisen saatavilla olon teoriasta [Emotional Availability, EA; Biringen & Easterbrooks, 2012]. Teoria analysoi lapsivanhempi - suhdetta. Sen mukaan lapsen optimaaliseen kehitykseen kannalta vanhemman emotionaalinen saatavilla olo on oleellista. Vanhemman emotionaalinen läsnäolo tarkoittaa, että hänellä on riittävästi kykyä virittäytyä tunnetasolla lapsen myönteisten ja kielteisten tunteiden kirjoon. Samalla lapsella tulee olla kyky vastata sekä olla aloitteellinen suhteessa vanhempansa. Vanhemman kannustava emotionaalinen läsnäolo mahdollistaa toimivan ja vastavuoroisen kontaktin. Lisäksi se säilyttää lapsella turvallisuuden tunteen tämän tutkiessa myös ympäristöään. Vanhemman emotionaalinen saatavilla oleminen edellyttää vanhemmalta kykyä sensitiiviseen vuorovaikutukseen ja kykyä säädellä omia tunteitaan siten, ettei toimisi vihamielisesti tai tunkeilevasti. (Salo & Flykt 2013, 402, 408, 412.)

Vanhemman hyvään emotionaaliseen saatavilla oloon vaikuttavat tekijät esimerkiksi vanhemman psyykkinen hyvinvointi ja mentalisaatiokyky. Esimerkkinä artikkelissa on käytetty päih-teitä käyttäviä äitejä, joilla on havaittu olevan emotionaalisen saatavilla olon puutteita, jotka heijastuvat puolestaan lapsella erilaisiin kehitysriskeihin. Emotionaalisen saatavilla ole-misen viitekehyksessä vuorovaikutuksen moniulotteisuus ja ainutlaatuisuus huomioidaan. Se on vanhemman ja lapsen tunteiden, toiminnan ja vuorovaikutuksen huomioon ottamista. (Salo & Flykt 2013, 402, 410, 412.)

Salon ja Flygtin (2013) artikkelissa mainitaan olettamuksesta, jonka mukaan on tärkeämpää huomioida vanhemman psyykkiseen hyvinvointiin kuuluvia tekijöitä, mentalisaatiokykyä ja ky-kyä toimia suorassa, tunteita säätelevässä suhteessa lapseen. Tutkimuksien mukaan nämä te-kijät vaikuttavat vanhemman emotionaaliseen saatavilla olemiseen. Lisäksi oletuksena on, että emotionaalisen saatavilla olon merkitys on riippuvainen paljon muistakin tekijöistä, ku-ten äidin kokemasta sosiaalisen tuen puuttumisesta. Esimerkiksi kasautuvien riskien perheessä voi olla harhaanjohtavaa keskittyä ainoastaan emotionaalisen saatavilla olon lisäämiseen. Olisi tärkeämpää huomioida, minkälaisella tuella sekä minkälaisissa olosuhteissa vanhemman ja lapsen välinen suhde voisi toimia paremmin. (Salo & Flykt 2013, 410, 412.)

Lapsiperheiden hyvinvointi -julkaisussa tuodaan esiin Terveiden- ja hyvinvoinninlaitoksen lap-siperhekselyn (2012) pohjalta vanhempien kokemuksia saamastaan avusta. Lapsiperhekselyn (2012) tiedonkeruuseen osallistui 2956 vanhempaa. Kyselyllä kerättiin tietoa siitä, miten van-hemmat olivat kokeneet saavansa apua huoliinsa. Vanhemmat kokivat saavansa hyvin apua etenkin lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvissä asioissa. Kun taas vanhemmuuteen tai per-heen tilanteeseen liittyvää apua vanhemmat kokivat saavansa huomattavasti heikommin. Pa-risuhteen pulmiin, päihdeongelmiin, perheessä esiintyvään lähisuhdeväkivaltaan, yksinäisyy-teen tai lapseen liittyviin tapaamisjärjestelyihin ilmoitti vain kolmannes vanhemmista saa-vansa apua. Halmen ja Perälän artikkelin mukaan avun saannin vaikeutta saattaa lisätä esi-merkiksi hakeutumattomuus palveluihin, ehkäisevien palveluiden vähäinen resursointi, huolen puheeksi ottamiseen ja varhaisen tunnistamiseen liittyvät viiveet sekä arkea ja yhteisölli-syyttä tukevan toiminnan vähäisyys. (Lammi-Taskula ja Karvonen. 2014, 225.)

2.3 Päihdeongelma

Päihdehaitoista voidaan puhua kun yksilön päihdeidenkäyttö aiheuttaa haittaa itselle tai muille. Päihdehaittoja on terveydellisiä ja sosiaaliasia ja nämä haitat vaikuttavat yksilöön, lä-heisiin ja yhteiskuntaan eri tavoilla. Erilaisten päihdeiden kuten alkoholin, lääkkeiden, huu-mausaineiden tai sekakäytön aiheuttamat haitat eroavat toisistaan. Välillisistä kustannuksista selvästi suurin erä oli menetetyn elämän arvo ennen aikaisen kuoleman johdosta. Poikolainen

kirjoittaa että päihdyttävien aineiden käyttö aiheuttaa mahdollisesti tuntevan osan sairauksista ja ennenaikaisista kuolemista (Salaspuro, Kiianmaa & Seppä, 2003, 42). Päihteiden käyttöön liittyy myös oleellisesti tapaturma-, ja liikenneonnettomuuksien riskit sekä rikollisuus. (Salaspuro, Kiianmaa & Seppä, 2003, 42)

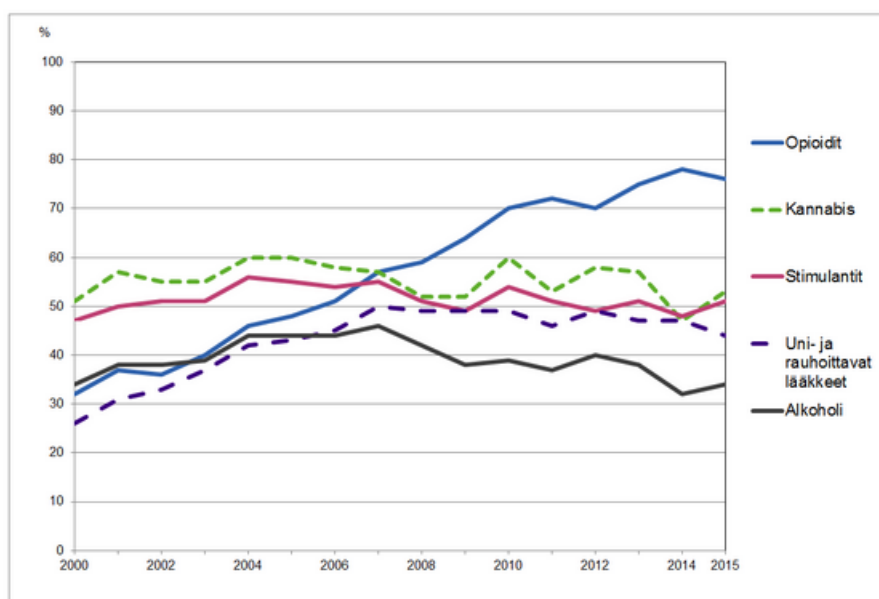
Päihderiippuvuus on diagnosoitu lääketieteessä päihdediagnoosien järjestelmään ICD-10-luokituksessa (Salaspuro, Kiianmaa & Seppä 2003, 76). Päihderiippuvuudelle näyttäisi olevan ominaista päihteen jatkuva, usein toistuva tai pakonomainen käyttö riippumatta käytön aiheuttamista sosiaalisista tai terveydellisistä haitoista. Päihderiippuvuuteen liittyy usein fysiologinen riippuvuuden kehittyminen. Riippuvuuden kehittymisestä johtuen henkilön kyky sietää huumeen tai päihteen vaikutuksia on kohonnut, jolloin puhutaan toleranssista. Päihteiden käytön lopettamisen yhteydessä on havaittavissa eriaistaisia vieroitusoireita. Vieroitusoireet saavat henkilön usein jatkamaan päihteiden haitallista käyttöä. Päihderiippuvuus voi ilmetä myös luonteeltaan psykologisena riippuvuutena ilman merkittäviä vieroitusoireita tai toleranssia. Tällöin puhutaan euforiasta, aineen kyvystä tuottaa hyvää oloa, mieltä kiihottavia aistiharjoja tai muita toivottuja psyykkisiä vaikutuksia. (Huttunen, M. 2015)

Kansanterveydellisesti päihdeongelmien merkitys on suuri ja erityisesti naisten ja ikääntyneiden, yli 50-vuotiaiden alkoholinkäyttö on lisääntynyt viime aikoina aikaisempiin vuosiin verrattuna. Tämä selviää mielenterveyslain ja päihdehuoltolain palvelujen arvomuistiosta. Kuitenkin valtaosan kulutetusta alkoholista käyttää edelleen miehet. Miesten osuus liikakäytöstä on 38 prosenttia ja naisten osuus on 22 prosenttia. Vuoden 2012 arvion mukaan Suomessa olisi noin 18000 - 30000 amfetamiinin tai opioidien ongelmakäyttäjää. Huumeidenkäytön osalta laittoman kannabiksen käyttö oli ylivoimaisesti suosituinta syksyllä 2014 tehdyn väestökyselyn mukaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016b; 23.)

Yhteiskunnallisesti päihdehaittojen ehkäiseminen, hoitaminen ja niihin liittyvät kustannukset ovat merkittäviä. Yhteiskunnalle päihteiden käytöstä tulee laskua vuosittain n. 600-700 miljoonaa euroa, josta alkoholin käyttöön liittyviin kuluihin menee suurin osa ja huumeaineiden sekä lääkkeiden aiheuttamiin kuluihin noin viidennes. (Salaspuro, Kiianmaa & Seppä 2003, 48.)

Päihdehuollon kustannukset olivat vuonna 201 miljoonaa euroa vuonna. Käyttömenojen laskettiin nousseen edellisen vuoteen 2012 verrattuna 5,6 prosenttia. A-klinikoilla (kuntien kustantamaa hoitoa) oli tilastojen mukaan vuonna 2014 41 133 asiakasta. Huumeita käyttävien asiakkaiden osalta tiedonkeruu perustuu vapaaehtoiseen tiedonkeruuseen (Pompidou-tiedonkeruulomake) terveyden- ja sosiaalihuollon avo- ja laitoshuollon yksiköiltä. Palveluista, jotka hoitavat huumeiden tai lääkkeiden käytön vuoksi päihdepalveluihin hakeutuneita asiakkaita,

(Kuvio 1). 86 yksikköä toimitti tiedot yhteensä 1 891 asiakkaasta vuonna 2014. (Kahri & Varis 2015,39.)

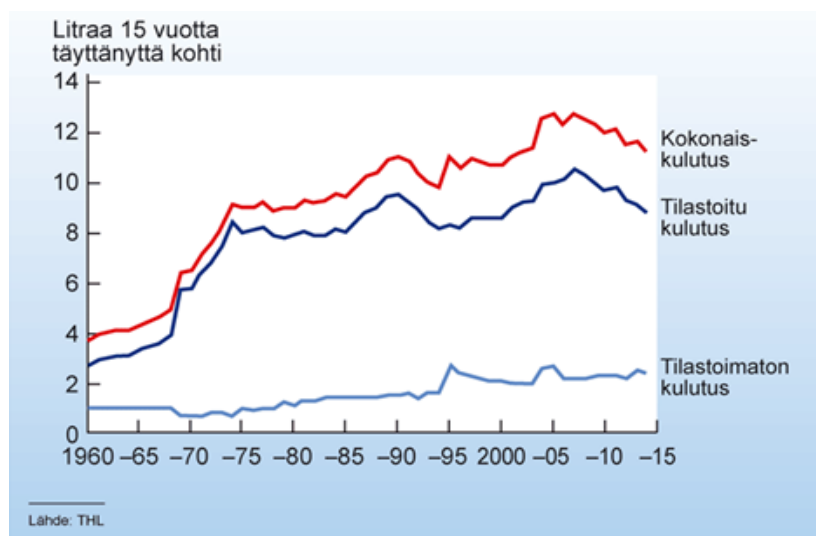
Kuvio 1: Päihdehoitoon hakeutuneiden asiakkaiden ongelmia aiheuttaneet päihteet, 2000 - 2015 (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015d)

Päihde- ja mielenterveystyötä ohjataan erilaisilla strategioilla. Mielenterveys- ja päihdesuunnitelman suunnitelman tavoitteet ovat asiakkaan aseman vahvistaminen, ennaltaehkäisevän työn lisääminen, avo- ja peruspalveluita painottava hoito, joka on joustavasti asiakkaan tarpeen mukainen sekä mielenterveys- ja päihdetyön ohjauskeinojen kehittäminen. (Moring & Martins ym. 2011, 16 - 17.)

Lääketieteellisiin päihdehoitoihin löytyy riippumattomia ja tutkimusnäyttöön perustuvia kansallisia Käypä hoito -suosituksia. Näitä ovat alkoholiongelmaisen hoito, huumeongelmaisen hoito ja tupakkariippuvuus ja tupakasta vieroitus. (Käypä hoito -suositukset 2012-2015)

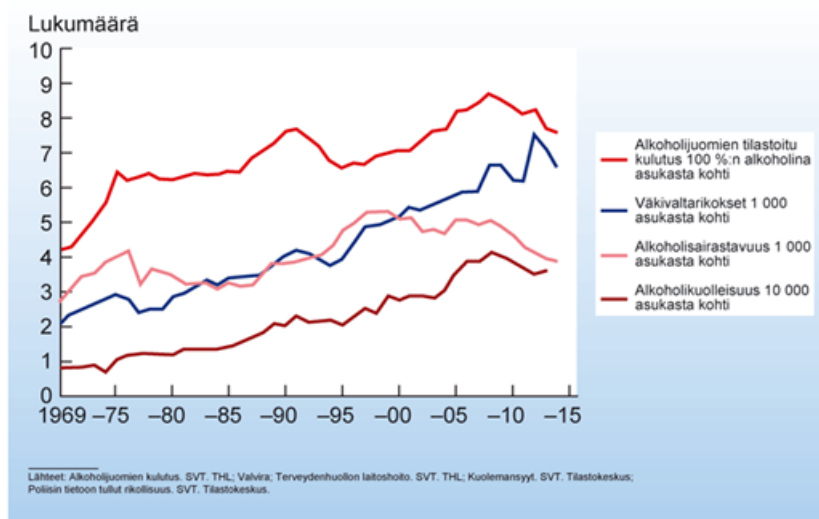
2.3.1 Alkoholi

Suomalaisten alkoholinkulutus on kasvanut lähes yhtämittaisesti kieltolain kumoamisesta saakka (Kuvio 2). Kasvun keskeytti hetkeksi 1990-luvun lama ja kasvun huippu saavutettiin 2006 - 2008, jonka jälkeen kulutus on hieman laskenut. Kokonaiskulutus suomalaisten osalta on tällä hetkellä eurooppalaista keskitasoa. (Huttunen, J. 2015)

Kuvio 2: Alkoholin kokonaiskulutus Suomessa 1960 - 2014 (Huttunen, J. 2015)

Suomessa lukuisten tutkimusten mukaan alkoholihaittojen kokonaismäärä kasvaa suorassa suhteessa kokonaiskulutuksen kanssa. Myös haittojen määrä katkesi muutamaksi vuodeksi 1990-luvun laman jälkeisinä vuosina. Eri mittareilla mitattuna alkoholiin liittyvät haitat olivat suurimmillaan vuosina 2007 - 2009, jonka jälkeen ne näyttävät hitaasti laskevan (Kuvio 3). (Huttunen, J. 2015)

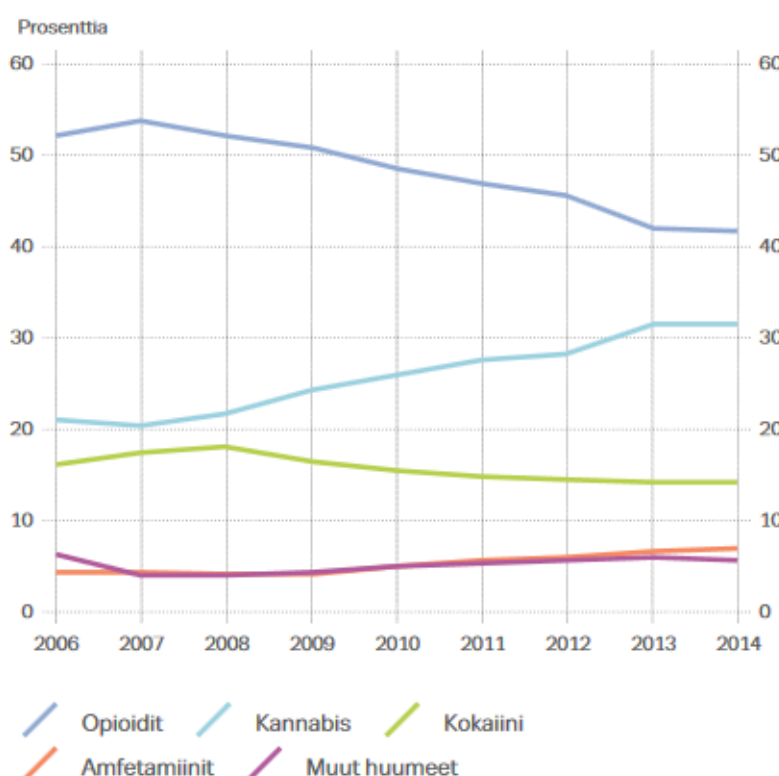

Kuvio 2: Alkoholin kulutus ja haitat Suomessa (Huttunen, 2015)

2.3.2 Huumeet

Huumausaineeksi määritellään aineet ja valmisteet, jotka luetellaan Valtioneuvoston asetuksessa huumausaineina pidettävistä aineista, valmisteista ja kasveista (543/2008). Asetus perustuu YK:n huumausaineyleissopimukseen (SopS 23/1967) ja YK:n psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan (SopS 44/1994). Suomessa syyskuussa 2008 voimaan astuneessa huumausainelaissa (373/2008) huumausaineiden tuotanto, valmistus, tuonti, vienti, kuljetus, kauttakuljetus, jakelu, kauppa, käsittely, hallussapito ja käyttö on kielletty. Poikkeuksena voidaan kuitenkin katsoa olevan lääkinnällinen-, tutkimuksellinen ja valvonnallinen tarkoitus (Varjonen, 2015, 5,13.).

Vuonna 2015 päihdehoitoon hakeutuneista asiakkaista valtaosalla asiakkaista oli käytössään useita eri pähteitä, jotka aiheuttivat ongelmia. Opioidien käyttö on yleistä päihdehuollon huumeasiakkailla. Opioidien päihdekäyttöä tai opiaattiriippuvuutta (vahvoja kipulääkkeitä) ilmeni 16 prosentilla huumeasiakkaista (Kuvio 4). Yleisin opioideista oli buprenorfiini, joka on korvaushoitolääkkeenäkin käytetty. Suurin osa (84 %) huumeita käyttävistä asiakkaista on ollut myös aiemmin päihdehoidossa ja heistä (76 %) on käyttänyt niitä pistämällä. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2016a)

Kuvio 3: Huumeiden vuoksi hoitoon tulleiden asiakkaiden ensisijaisesti käyttämä huume (Euroopan huumeraportti 2016)

2.4 Päihdetyö

Mielenterveyslain ja päihdehuoltolain arvomuistiosta ilmenee, että päihdeongelmien hoito on alun perin luotu alkoholiongelmien hoitoa varten. Hoidon tarve on kuitenkin muuttunut sekakäytön ja lääkeriippuvuuksien lisääntymisen, mielenterveys häiriöiden yleistymisen vuoksi, sekä muuttuneiden päihderiippuvuuksiin liittyvien hoitojen kehittymisen myötä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016b; 27.).

Päihdehoitojärjestelmä on jaettu yleistasoon ja erityistasoon. Päihdehoito jakautuu neljään kategoriaan: terveydenhuollon- ja sosiaalihuollon järjestämiin sekä oma-apuun ja muihin palveluihin. Uudistettu sosiaalihuoltolaki (2014/1301) sekä terveydenhuollon yleinen lainsäädäntö määrittelevät päihdehuollon perustan. Päihdehuoltolaki (41/1986) velvoittaa taas kuntia osaltaan järjestämään päihdepalveluita sosiaali- ja terveydenhuollossa. Näiden päihdepalveluiden laatu ja määrä tulee vastata kuntalaisten tarpeita. Päihdehuollon tulee olla luottamuksellista, omaehtoisuuteen perustuvaa sekä itsenäiseen suoriutumiseen tukevaa. Pakko-hoito tulee kysymykseen vain hyvin poikkeustapauksessa mitä säättää päihdelainsäädäntö. (Salaspuro, Kiianmaa & Seppä 2003,193.)

2.4.1 Terveydenhuollon palvelut

Terveydenhuollon palveluissa terveysasemilla, työterveyshuollossa sekä erikoissairaanhoidossa painottuvat päihdehaittojen ehkäisy ja hoito, terveyspalveluiden yhteydessä. Pääpaino on varhaisessa tunnistamisessa ja hoitamisessa esimerkiksi mini-intervention avulla muun terveyteen liittyvän hoidon kanssa, joka toteutuu perustasolla. Tilanteissa joissa kyse on vaikeammasta tai pitkäkestoisemmasta ongelmasta, terveydenhuollosta voidaan lähettää jatkohoitoon erityispalveluihin. Erityispalveluiden osalta terveydenhuollossa on eritelty terveyskeskusten katkaisuhoidon osastot, yksityinen terveydenhuolto sekä psykiatrisen- ja somaattisen erikoissairaanhoidon päihdeyksiköt. (Salaspuro, Kiianmaa & Seppä 2003.193-194)

2.4.2 Sosiaali- ja päihdehuollon palvelut

Sosiaalihuollon perustasolle kuuluvat sosiaalitoimisto, kotipalvelu ja perheneuvonta joiden toimesta asiakasta ohjataan oikeisiin palveluihin (Salaspuro, Kiianmaa ja Seppä 2003, 194-195.).

A-klinikkasäätiön päihdelinkistä selviää, että A-klinikat tai päihdeklinikat ovat tarkoitettu aikuisille sekä heidän läheisilleen ja ne tarjoavat avohoitoa päihde- tai riippuvuusongelmiin ja niihin liittyviin sosiaalisiin sekä mielenterveydellisiin ongelmiin (A-klinikkasäätiö 2015a). A-

klinikoilla tututetaan lyhytaikaista vieroitusta ja akuuttivaiheen jälkeistä yksilö-, pari-, ryhmä-, perhe- tai verkostoterapiaa (Salaspuro, Kiianmaa & Seppä 2003, 194-195.).

Avohoitoyksiköt tarjoavat mahdollisuutta esimerkiksi oman tilanteen kartoittamiseen sekä palveluohjausta, avovieroitusta, yksilö-, pari-, tai ryhmämuotoista kuntoutusta tai terapiaa. Opiaattikorvaushoitoa tarjotaan myös opiaattiriippuvaisille päihteiden käyttäjille A-klinikoilla ja muissa siihen erikoistuneissa päihdeklinikoissa sekä joissakin terveyskeskuksissa. (A-klinikkasäätiö 2015a)

Nuorisoasemat ovat myös avohoitoyksiköitä, jotka ovat tarkoitettu ensisijassa nuorille ja heidän läheisilleen. Toimintamuodot ovat hyvin samanlaisia kuin A-klinikoilla. Toiminnallisemmat työmuodot ja ajanviettovaihtoehtojen etsiminen kuuluvat nuorisoaseman työtapoihin. (A-klinikkasäätiö 2015a)

Laitoshoidon on tarjolla päihdekierteen katkaisemiseksi. Laitoksessa vieroitetaan asiakkaita, joiden päihteidenkäyttö on runsasta, toistuvaa ja vaativaa sekakäytön vuoksi tai avovieroituksesta ei ole näyttänyt olevan hyötyä päihteettömyyden saavuttamiseksi tai ylläpitämiseksi. Katkaisuhoidon tavoitteena on vieroitusoireiden helpottaminen ja siten luoda kuntoutumisen edellytykset. Laitoksessa toteutettavaa, noin viikon kestävästä katkaisuhoidosta tarjoavat erilaiset katkaisuhoitoyksiköt ja joillakin paikkakunnilla terveyskeskuksen vuodeosastot. Lisäksi on tarjolla huumeidenkäyttöön erikoistuneita vieroitushoitoyksiköitä. (A-klinikkasäätiö 2015a)

Erityispalveluihin kuuluvat myös kuntoutuslaitokset, joita on ympäri Suomea. Kuntien, kuntayhtymien sekä erilaisten järjestöjen toimesta kuntoutuslaitokset tarjoavat akuutin vaiheen jälkeen fyysisen ja psyykkisen terveyden kohentamista. Kuntoutuspalvelut tarjoavat jatkohoittoa akuutin vieroituksen jälkeen. Kuntoutusjakson alussa tavoitteet kuntoutukselle suunnitellaan yhdessä asiakkaan ja avohoitoyksikön kanssa. (Salaspuro, Kiianmaa & Seppä 2003, 196.)

Avohoitoon tai vieroitushoitoon voi yleensä hakeutua suoraan. Kuntouttaviin laitoshoitoihin tarvitaan lähete ja maksusitoumus. Lähetekäytännöt vaihtelevat paikkakuntien mukaan. (A-klinikkasäätiö 2015a)

2.4.3 Lasten ja läheisten huomioiminen palveluissa

Suomen lapsi- ja perhepolitiikan tavoitteena on luoda lapsille turvallinen kasvuympäristö. Lisäksi se pyrkii turvaamaan lapsen vanhemmille aineelliset ja henkiset mahdollisuudet perheen perustamiselle ja lasten kasvattamiselle. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2013c; 7.)

Tiimi-lehden artikkelissa (5/2009), Hannula kysyi, onko päihdetyössä sijaa perheelle? Päihdehuoltolaki (41/1986, 7 §) velvoittaa muistamaan myös läheiset. Läheiset ja muut perheenjäsenevät ovat peloissaan, kauhuissaan, noloja, tietämättömiä, vihaisia ja pettyneitä perheenjäsenen päihdeongelman edessä. Aikuisen on vaikea tunnistaa ja myöntää omaa päihdeongelmaa ja sen vaikutuksia perheeseen. Lapsella se on vieläkin vaikeampaa, koska hän luonnostaan rakastaa vanhempiaan ja haluaa olla heille solidaarinen. (Hannula 2009)

Vahvana elää edelleen yksilöhoidon traditio päihdetyössä, jossa ensisijainen hoitoa tarvitseva on itse päihteiden käyttäjä. Läheisille suunnattuja palveluita on saatavilla vain joillakin paikkakunnilla ja yksiköillä. Erityisesti lapsille ja nuorille suunnattuja lähestymistapoja ei ole käytössä suunnitelmallisesti. (Hannula 2009)

Kansainvälisellä tasolla vertaillen suomalaiset lapset voivat keskimäärin hyvin mutta kuitenkin lasten hyvinvointi eriarvoistuu ja erilaistuu. Kouluterveyskyselyssä 2014 kymmenestä lapsesta yhdeksän oli tyytyväinen elämäänsä. Tyytyväisyys tuli ystävistä, harrastuksista ja mahdollisuudesta keskustella vanhempien kanssa asioistaan ja vanhemmat tukivat heitä koulunkäynnissä. Kotikasvatuksesta oli jäänyt vähemmälle väkivalta ja lasten kasvuympäristö oli aiempaa turvallisempi. (Lapsivaltuutetun käsikirja 2015, 6.)

Sadasta yläkouluikäisen nuoren joukosta kahdeksan ei pystynyt keskustelemaan vanhempiensa kanssa asioistaan. Näistä neljä oli nähnyt vanhempansa humalassa viikoittain ja kolme oli joutunut elämänsä aikana fyysisen kuritusväkivallan kohteeksi. Kahdeksan asui pienituloisissa perheissä. Yhdellätoista oli koulussa ongelmia heikon lukemisen ja yhdellätoista viikoittaisen koulukiusaamisen vuoksi. Yksitoista sadasta oli tyytymätön elämäänsä. (Lapsivaltuutetun käsikirja 2015, 24, 39-41, 43-44.)

Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, muille ihmisille ja yhteiskunnalle - julkaisussa kerrotaan syntyneen sirpaleinen käsitys päihdepalveluiden tarjoamista palveluista läheisille. Läheisille tarkoitettuja palveluja ei ole tarjolla kovinkaan useassa kunnassa vaan se oli osa päihdeongelmaisen omaa hoitoa. Päihdeongelmaisen toipuessa läheisten kokema stressi ja sen tuomat terveydelliset haitat eivät heti poistu. Perheenjäsenten välisiin suhteisiin syntynyt epäluottamus ja jännite voivat kestää pitkään palautuakseen normaaliin elämään. (Warpenius, Holmila & Tigerstedt 2013, 142.)

Päihdeasiakas on itse avain asemassa siinä, haluaako hän ottaa perheenjäsenen mukaan hoitoon. Päihdehuollon työntekijöillä on siinä tilanteessa pysähtymisen paikka ja heidän on arvioitava lastensuojelun tarpeellisuus. Toisaalta perheenjäsen voi ilmaista haluttomuutensa myös itse olla osallistumatta siihen. (Warpenius, Holmila & Tigerstedt 2013, 143.)

Kallion tutkimuksesta (2007, 83-87), nousee lapsen yhteiskunnallisen aseman vahvistuminen. Tämä vahvistuminen näkyy myös 2000-luvulla lapsen huomioon ottamisen lisääntymisenä päihdepalveluissa. Vaikka lapsi on enemmän huomioon otettuna päihdepalveluissa, lapsen asema auttamistyössä on siitä huolimatta epäselvä. Perhekeskeinen näkökulma ilmeni tutkimuksessa olevan varsin vahva orientaatio tällä hetkellä. Haasteeksi tutkimuksessa nousi eri toimijoiden yhteistyö ja ehkäisevä työote. (Kallio 2007, 83-87.)

Uudella hallituskaudella on kärkihankkeena lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE), johon on varattu 40 milj. euroa vuosina 2016-2018. Tällä pyritään lisäämään palvelujen oikea-aikaisuutta, vaikuttavuutta sekä pyritään huomattaviin kustannussäästöihin ja vähentämään korjaavia palveluja kuten laitoshoidon tarvetta ja huostaanottoja. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016a; 3 - 4.)

Muutosohjelmaa (LAPE) ohjaavat periaatteet ovat seuraavat: lapsen oikeudet ja etu, lasten, nuorten ja perheiden omien voimavarojen vahvistaminen, lapsi- ja perhelähtöisyys ja perheiden monimuotoisuus. Muutosta toteutetaan kahdessa eri vaiheessa. Ensimmäisen muutosvaiheen kokonaisuus sisältää lapsen oikeuksia vahvistavan toimintakulttuurin. Toisessa vaiheessa kokonaisuus pitää sisällään lapsi- ja perhelähtöiset palvelut. Muutokset joita LAPE:ssa tavoitellaan vuoteen 2025 mennessä, ovat erilaisten lasten- ja nuorten, sekä perheiden yhdenvertaisuuden lisääntyminen ja eriarvoisuuden vähentäminen. Lasten, nuorten ja perheiden omat voimavarat, elämänhallinta, osallisuus ja kohdatuksi tulemisen kokemukset ovat vahvistuneet, ja vanhempien osallistumista sekä kokemusasiantuntemusta huomioidaan palveluissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016a; 3 - 4.)

Muutosohjelman yhtenä tarkoituksena on vahvistaa vanhemmuutta ja matalan kynnyksen palveluita. Palveluiden järjestämisessä lähtökohtana on lapsen etu ja monimuotoisuus. Yhtenä toimintasuunnitelmana on vahvistaa peruspalveluita siirtämällä painopistettä ehkäisevän työn, varhaisen tuen sekä hoidon palveluihin. Ensisijassa muutoksessa ovat vanhemmuuden tuki ja lapsen etu. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2016a; 3 - 4.)

2.5 Vertaistuki

Mielenterveystalo määrittelee vertaistuen omaehtoiseksi kokemusten vaihdoksi. Samankaltaisten kokemusten jakaminen lisää keskinäistä ymmärrystä. Vertaistuen avulla saadaan toiveikkuutta lisää tulevaisuuteen kun pystytään sitoutumaan nykyhetkeen ja ymmärtämään menneisyyttä. Kokemusten jakaminen kunnioittavassa ilmapiirissä lievittää ahdistuneisuutta ja poistaa samalla pelkoja. (HUS a)

Vertaistuen merkitys terveyden edistämisessä pienten lasten äitien kuvaamana -tutkimuksessa (Mynttinen 2013, 56.) pienten lasten äitien mielestä vertaistuki oli positiivinen käsite, jolla oli myönteisiä vaikutuksia. Se koostuu henkisestä, emotionaalisesta ja konkreettisesta tuesta. Ihmissuhteet voivat muodostua syvällisiksi sekä sisällöltään ja ladultaan aiempaa rikkaammiksi vertaistuen avulla. Ystävystyminen on mahdollista. (Mynttinen 2013, 56.)

Vertaistuella ja vertaistukiryhmillä on tutkimustulosten mukaan terveydelle edistäviä vaikutteita ja sen kautta voi havahtua tarkastelemaan omaa suhdetta henkilökohtaiseen terveyteen arvona. Sen kautta voi syntyä myös motivaatio muuttaa omaa terveyskäyttäytymistään. (Mynttinen 2013, 57.)

Erilaiset vertaistukiryhmät kuten A-killat, AA-, Na- ja Al-anon ryhmät tarjoavat päihdeongelmallisille ja hänen läheisilleen vertaistuen mahdollisuuden. Näistä AA, Na ja Al-anon ovat nimettömiä ryhmäkokouksia, joissa tavoitteena on raittius. A-killat tarjoaa henkilöille toiminnallista tekemistä ja sosiaalista kanssakäymistä. A-killassa ei edellytetä täysraittiuutta, riittää kun olet tänään selvä. Tarjolla on myös virtuaalisia ryhmiä, jossa voi keskustella anonyymisti päihdeongelmastaan. (A-klinikkasäätiö 2015b)

2.5.1 Perheiden vertaistuki

Arjen elämyksiä - leiri- ja elämyspohjainen Arkipäivät-perhepalvelu -tutkimuksessa (Leppiman 2010, 206.) ilmeni että perheet elävät arkeaan johon liittyy monenlaista haastetta, mutta myös onnistumisen kokemuksia Perheiden vanhemman päihdeongelman lisäksi yhteistä keskusteltavaa ja jaettavaa löytyy myös vanhemmuudesta ja arjessa selviytymisestä. Leirillä vertaistuen tarkoitus on se, että pystytään jakamaan näitä onnistumisia ja haasteita sekä saamaan mahdollisia hyviä havaittuja vaihtoehtoisia toimintamalleja ja ajatuksia. (Leppiman 210, 206-207)

Realistinen arviointi lapsiperheiden vanhempainryhmästä muutokset perheen terveydessä ja vaikuttavuutta edistävät toiminnot - tutkimuksesta (Haaranen 2012, 64-65) tulee esiin yhtenä osana vertaistuen merkityksen, joka koskee ryhmiä ja niiden vaikutusta perheen terveyteen ja sen edistämiseen. Vertaistuen merkitys tuodaan esiin lapsiperheiden vanhempainryhmässä, jossa ryhmä mahdollisti samassa tilanteessa olevien vanhempien kohtaamisen. Tämä kohtaaminen mahdollisti ajatusten ja kokemusten vaihtamisen. Vanhemmat kokivat saaneensa vahvistusta vanhemmuuteensa ja tekemiinsä valintoihin ryhmän muilta vanhemmilta. Vahvistusta tapahtui omaan tilanteeseen nähden refleктоimalla omia kokemuksia muiden kokemuksiin. Lisäksi samassa tutkimuksessa vanhemmat kertoivat lasten saaneen hyötyjä omissa ryhmissään. He oppivat sosiaalisia taitoja, esimerkiksi miten toimia muiden lasten kanssa. (Haaranen 2012, 64-65.)

Leppiman (2010, 233-234.) nostaa esiin myös tutkimuksessaan perheleiriltä hyödyllisimpinä vuorovaikutustilanteet vertaisryhmissä ja asiantuntijoiden kanssa. Uudenlainen sosiaalinen kokemus muodostuu leirillä sosiaalisen tuen, elämyksien, kykyjen, käsitysten ja käyttäytymismallien muodostamassa kokonaisuudessa. Tämä näkyy parhaiten perheiden parempana selviytymisenä. (Leppiman 2010, 233 -234.)

2.5.2 Kasvatuskumppanuus ja työntekijän rooli vertaistukiryhmässä

Kasvatuskumppanuuden lähtökohtana on lapsen oikeuksien sopimus (60/1991). Se rakentuu kuulemisesta, kunnioittamisesta, luottamuksellisuudesta ja dialogisuudesta. Huomiota kiinnitetään siihen miten vanhemman lasta koskeva tietämys tulee kuulluksi ja vastaanotetuksi sekä miten se tulee keskustelluksi ja jaetuksi vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa vanhemman ja ammattihenkilöstön välillä. Sopimuksessa tuodaan esille perheen ja palveluiden yhteistoiminnan edistäminen. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2014b)

Kasvatuskumppanuus on osa ammattilaisten työtä yhdessä vanhemman kanssa muun muassa varhaiskasvatuksessa, kouluissa, perhekeskuksissa ja lastensuojelussa. Tarkoituksena on sitoutua huolenpitoon, etujen ja oikeuksien edistämiseen yhteistyössä vanhemman kanssa. Sen tavoitteena on edistää vanhempien osallisuutta palveluissa joissa lapsi on osallisena. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2014b)

Erosta yhteistyövanhemmuuteen - kokemuksi Vanhemman neuvo – vertaistukiryhmästä -tutkimuksessa (Sorro 2014, 48.) nousee esiin ryhmän ohjaajan rooli, joka on varmistaa kaikkien ryhmään osallistuvien mahdollisuus ilmaista itseään tasapuolisesti. Lisäksi tulee varmistaa, ettei kukaan ryhmän jäsenistä dominoi vuorovaikutustilannetta ryhmässä (Sorro 2014, 48.).

Ohjaajien katsottiin pystyvän ohjailemaan ryhmissä keskustelua siten, että asiat pysyivät sellaisena kuin alun perin oli tarkoitus. Ohjaajien asiantuntemusta ja heidän neuvojaan arvostettiin. Ammattilaisten osalta katsottiin myös, että he omalla toiminnallaan pystyivät luomaan edellytykset vertaistuen syntymiselle järjestämällä siihen ajan ja paikan. (Sorro 2014, 61 - 62.)

2.6 Päihdepalveluiden perheleiri

Päihdepalveluiden perheleirin mahdollistaa osaltaan yhdistys, joka maksaa lomatukea kohdennetuille leireille sosiaalisin- ja/ tai taloudellisin perustein (Hyvinvointilomat ry.). Usealle perheelle sosiaalitoimisto maksaa myös jäljelle jäävän omavastuuosuuden leirivuorokausilta. Perhetilanteen, pitkäaikaisen sairauden, vamman tai muun vastaavan perusteella tuetaan lomanviettopalveluita sekä lomanvieton järjestämistä. Vertaisryhmätoimintaa voidaan järjestää

lapselle tai hänen perheelleen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 28 §)

Perheet valitaan päihdepalveluiden asiakkaista. Leirille valittavien perheiden määrä on noin kymmenen ja lasten määrää ei ole rajattu. Perheiden valinnassa huomioidaan perheiden erilaiset tilanteet. Perhetilanteisiin, joissa lapsi tai lapset asuvat sijaisperheessä erillään vanhemmistaan, tarvitaan lastensuojelu mukaan moniammatilliseen tiimiin. Perheiden kohdalla arvioidaan vanhemman voimavarojen riittäminen leirillä huomioiden uusi ja intensiivinen toiminta, uusi ympäristö ja niiden jakaminen muiden perheiden ja ohjaajien kanssa. Arviota voimavarojen riittämisestä tehdään yhteistyössä moniammatillisen tiimin ja vanhemman itsensä kanssa. Lisäksi vanhemman pitää pystyä sitoutumaan päihteettömyyteen leirin ajaksi. Lasten ikä tulee huomioida siten, että lapsella on rohkeutta jäädä omaan ryhmään toisten lasten ja ohjaajien kanssa vanhempien yhteisten ryhmien ajaksi. Perheleirille osallistuu aina myös neljä työntekijää. Työntekijät toimivat pareittain vanhempien ja lasten ryhmissä. Asiakkaiden työntekijät eivät välttämättä osallistu itse leirille, joten se vaatii yhteistyötä, avointa keskustelua ja arviointia työntekijöiden välillä.

Leiriohjelmassa on ollut aamuisin keskusteluryhmä vanhemmille. Lapsille on järjestetty mukavaa tekemistä esimerkiksi pelaamista, tai käsillä tekemistä. Vanhempien ryhmässä on ollut keskustelua siitä, miltä edellinen leiripäivä on tuntunut ja mitä tapahtumia kuluvana päivänä on odotettavissa. Lisäksi ryhmässä on keskusteltu kaikesta siitä, mitä on lasten kanssa vuorovaikutuksessa ja yhdessä tekemisessä havaittu ja koettu. Vanhempien jakamat havainnot ja kokemukset ovat olleet eri tilanteissa hyvin merkityksellisiä. Esimerkiksi lasten käyttäytymiseen tai toimintaan liittyvät rajaamiset ovat puhututtaneet jonkin verran. Ryhmässä on yhdessä mietitty näitä tilanteita ja sitä, miten niissä tilanteissa voisi jatkossa toimia.

2.7 Asiakkaiden osallisuus

Osallisuus ja asiakaslähtöisyys ovat käsitteitä jotka ovat hyvin läheisiä ja liittyvät toisiinsa. Osallisuuden vastapariksi on usein liitetty syrjäytyminen, mutta käsitteenä osallisuus ei kuitenkaan ole ihan yksiselitteinen (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2015c).

Osallisuus ymmärretään usein siten, että on osallisena jossakin yhteisössä. Yhteiskunnassa se tarkoittaa osallisuutta jokaiselle, mahdollisuutta muun muassa toimeentuloon, terveyteen asuntoon ja sosiaalisiin suhteisiin. Kansallisella tasolla se merkitsee osallisuutta vaikuttaa demokratian perusrakenteena. Tällöin kasalaisella on oikeus tasavertaisena osallistua ja vaikuttaa itseään koskeviin asioihin sekä yhteiskunnan kehitykseen. Yhteisössä tämä osallisuus ilmenee tasavertaisuutena, arvostuksena, luottamuksena, sekä vaikutusmahdollisuutena omassa yhteisössä. (Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2016d)

Osallisuutta voidaan määritellä kolmella eri tavalla kuten Era (2013,16) on todennut viitaten julkaisuun Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? 1.riittävä toimeentulo, riittävät hyvinvointipalvelut ja turvallisuuden takaaminen 2. resurssien ja toimintamahdollisuuksien oikeudenmukaisuus ja yksilön vaikutusmahdollisuus omaan elämään 3. osallisuus, yhteisöllisyys ja kiinnittyminen yhteiskuntaan. Nämä hyvinvointiin viittaavat elementit ovat monessa yhteydessä tunnistettu osallisuutta ja yhteiskunnallista toimintakykyämme tukeviksi ja sosiaalista kestävyyttä rakentaviksi keskeisiksi perusedellytyksiksi. (Era 2013, 16.)

Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdepalveluissa - tutkimuksessa (Laitila 2010, 139) asiakkaiden osallisuus koettiin ensisijaiseksi omaan hoitoon ja kuntoutukseen liittyen. Vasta osallisuuden toteutuessa ja omien voimavarojen salliessa se voi toteutua laajemmin. Tutkimukseen osallistuneiden mukaan osallisuutta on kahdenlaista. Yksi tapa on vaikuttaminen ja osallistuminen. Toinen tapa on osallistua erilaisiin palavereihin, hoidon suunnitteluun ja yksikössä olevaan toimintaan. Palveluiden kehittämisen osalta osallisuus saattoi tutkimuksen mukaan liittyä asiakkaiden kokemustiedon hyödyntämiseen kehittämistyössä. Toisaalta se voi olla työntekijöiden ja asiakkaiden yhteiskehittämistä esimerkiksi kehittämisprojekteja tai kehittämispäiviä. (Laitila 2010, 139.)

3 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kuvata, miten perheleiri tuki leirille osallistuneiden vanhempien päihteettömyyttä, vanhemmuutta ja mikä merkitys vertaistuellä oli. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jonka avulla perheleirit voivat tulevinakin vuosina olla osa perheille tarjottavaa palvelutarjontaa päihdepalveluissa. Lisäksi tuloksia voidaan hyödyntää myös perheleiri-toiminnan kehittämistyössä. Tutkimuskysymykset olivat:

1. Miten perheleiri tukee perheen vanhempaa vanhemmuudessa ja päihteettömyydessä?
2. Mikä on vertaistuen merkitys perheleirillä?

Haastateltavien vastauksien tukemiseksi käytän lukemiani tutkimuksia sekä alaan liittyvää kirjallisuutta.

4 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyön teoriaosuus on kerätty ja tutkimuslupa haettu keväällä 2016. Opinnäytetyön aineisto on kerätty erään kaupungin päihdepalveluiden perheleiriltä kesällä 2016.

Päihdepalveluiden perheleirille osallistuvien perheiden valinta tehtiin päihdepalveluissa moniammatillisen tiimin ja perheen vanhempien yhteistyöllä. Perheiden valinnassa kiinnitettiin huomiota vanhempien tilanteeseen päihteidenkäytön sekä muun elämäntilanteen osalta. Perheleirille osallistuminen edellytti vanhemmilta sitoutumista päihteettömyyteen. Perheitä oli alun perin lähdössä yhdeksän. Joidenkin elämäntilanne muuttui ennen leirille lähtöä ja perheitä lähti leirille kuusi. Ohjaajia osallistui päihdepalveluista neljä: kaksi perheterapeuttia, sosiaalihoaja ja ohjaaja (lähihoitaja).

Ennen leirille lähtemistä kaikki perheet ja ohjaajat osallistuivat leiriä koskevaan informaatiotilaisuuteen. Informaatiotilaisuudessa tutustuttiin leiriläisiin. Kaikki kertoivat hieman itsestään ja tunnelmistaan ennen leirille lähtöä. Leirin ohjaajat kertoivat leiriin liittyviä käytännön asioista kuten matkustamisesta leirikeskukseen, majoittumisesta, leiriohjelmasta ja antoivat tarvittavat yhteystiedot muutosten varalta. Jokaiselle perheelle valittiin leirin ajaksi myös oma työntekijä leirin ajaksi, joka oli perheen käytettävissä leirillä ympäri vuorokauden.

Majoittuminen tapahtui leirikeskuksessa sijaitseviin majoitustiloihin. Majoitustiloissa perheillä oli omat huoneet ja kylpyhuoneet. Leirikeskuksessa oli myös muita, itsenäisesti majoittuvia perheitä, jotka asuttuivat samoin tiloihin.

Leiriohjelma koostui yhdessä tekemisestä, aikuisten aamuryhmästä ja perheiden omasta, vapaaamuotoisesta tekemisestä. Tekemistä päivissä rytmittivät säännölliset ruokailut. Leiri-aamuisin vanhempien omassa ryhmässä käsiteltiin leirin käytännön asioita sekä vanhemmilta keskusteluun nousseita asioita. Lapsille oli samaan aikaan järjestetty mukavaa tekemistä ulkona ja sisätiloissa leirikeskuksen vapaa-ajan ohjaajan järjestämänä. Lisäksi leirikeskuksen kaikille perheille oli järjestetty yhteistä tekemistä, ohjelma liitteenä (liite 2).

4.1 Aineistonkeruu

Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastatteluina perheleirille osallistuvilta vanhemmilta. Haastatteluun osallistui viisi vanhempaa neljästä perheestä. Yhdestä perheestä osallistui kaksi vanhempaa. Haastattelut toteutettiin yksilö- tai parihaastatteluna leirin viimeisenä päivänä.

Aineiston keruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua (Liite 1), jossa avoimilla kysymyksillä haettiin vastauksia tutkimuskysymyksiin. Yhteen haastattelukertaan oli varattu aikaa 30 - 60 minuuttia. Keskimääräinen haastattelu-aika oli 30min. Jokaiselle haastateltavalle oli kerrottu ennen haastattelua opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite. Lisäksi oli kerrottu, että osallistuminen on vapaaehtoista ja he allekirjoittivat suostumuslomakkeen.

Ennen haastatteluita jokaiselle oli annettu teemahaastattelurunko, jonka avulla he pystyivät seuraamaan haastattelun etenemistä. Haastattelussa käytettiin mahdollisimman paljon avoimia kysymyksiä ja lisäkysymyksiä, joiden avulla haastateltavien oli vastattava kysymyksiin laajemmin kuin kyllä tai ei.

Teemahaastattelussa pyritään tuomaan esiin ihmisten tulkinnat sekä heidän merkityksen antamiset (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006a). Haastateltavien vapaalle puheelle annetaan tilaa vaikka pyritään keskustelemaan kaikkien kanssa ennalta päätettyjen teemojen mukaisesti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a)

4.2 Aineiston analysointi teemoittelemalla

Tässä opinnäytetyössä aineiston analyysi tehtiin teemoittelemalla. Teemahaastattelu edellyttää huolellista aihepiiriin perehtymistä sekä haastateltavien tilanteen tuntemista, jonka avulla haastattelu voidaan kohdentaa juuri tiettyihin teemoihin. Käsiteltävät teemat valitaan tutkittavaan aiheeseen perehtymisen pohjalta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a)

Teemahaastattelu aineistonkeruu menetelmänä tuo esiin mahdollisuuden toistaa tarvittaessa kysymyksiä, oikaista mahdollisia väärinymmärryksiä, selkeennyttää asetettuja kysymyksiä ja käydä keskustelua haastateltavien kanssa (Tuomi ja Sarajärvi 2003, 77.).

Teemoittelemalla on pyritty saamaan mahdollisimman konkreettisia vastauksia tutkimuskysymyksiin. Aineistosta on nostettu esiin tutkimusongelmaa valaisevia tai tutkimusongelmaan liittyviä teemoja. Teemojen todellisen sisällön löytäminen vaati teemahaastattelun teemojen ja kysymysrunгон palauttamista aina säännöllisin väliajoin mieleen (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006b).

Aineiston keruun jälkeen haastattelut kuunneltiin toistamiseen ja ne kirjoitettiin sanasta sanaan, eli litteroitiin tekstiksi. Litteroinnin jälkeen haastatteluista on nostettu esille tulleita alkuperäisiä ilmaisuja teemataulukkoon. Litteroidusta tekstimassasta haetaan ennakkoluulottomasti keskeisiä aiheita eli teemoja yhdistäviä tai erottavia seikkoja (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006b). Teemojen muodostamisessa voidaan käyttää apuna taulukointia. Teemataulukon avulla voidaan havainnoida aineistosta nousevia keskeisiä asioita ja näille miettiä yhdistäviä nimittäjiä eli teemoja. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a)

Teemataulukko on opinnäytetyössä jaettu kolmeen erilliseen osaan; alkuperäisilmaisu, alateema ja ylateema. Alateemat on yhdistetty ylateemoiksi. Teemahaastattelurungon lisäksi syntyi myös muita teemoja. Teemoittelu vastaa usein teemahaastattelurunkoa, mutta sieltä voi nousta myös uusia teemoja, eivätkä haastateltavien aiheet välttämättä noudata tutkijan tekemää järjestystä ja jäsenystä. Teemat joista haastateltavien kanssa on puhuttu, löytyvät

yleensä kaikista haastatteluista, vaikka ne voivatkin esiintyä vaihtelevassa määrin ja eri tavoin. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a)

Tutkimustuloksissa on käytetty teemojen käsittelyn yhteydessä sitaatteja, aineistosta lainattuja kohtia antamaan havainnollisia esimerkkejä tutkimusaineistosta. Näillä sitaateilla voidaan myös osaltaan osoittaa, mistä teemat ovat muodostuneet. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a)

5 Tutkimustulokset

Tutkimustulokset ovat syntyneet vanhempien haastatteluista nousseista alkuperäisilmauksista. Aineiston analyysiin perustuen tutkimustuloksista oli tunnistettavissa viisi keskeistä yläteemaa: vanhemmuuden tukeminen, päihitteettömyyden tukeminen, vertaistuki, leirin puitteet ja vanhempien muut ajatukset perheleiristä. Teemat ovat syntyneet alkuperäisilmaisujen pohjalta syntyneistä alateemoista (Taulukko 1). Taulukointien avulla voidaan havainnoida sellaisia asioita, jotka ovat aineistossa keskeisiä. Keskeisille asioille voidaan sitten miettiä yhdistäviä nimittäjiä, yläteemoja (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006a).

ALKUPERÄISILMAISU	ALATEEMA	YLÄTEEMA
"Aattelin että ois enemmän vapaa-aikaa täällä, täällä on aika paljon sitä ohjelmaa. Et ois sit semmosta yhteistä aikaa pojan kanssa." (H2,B)	LAPSEN KANSSA OLEMINEN	VANHEMMUUDEN TUKEMINEN
"Saatu käydä asioita omassa tahdissa läpi." (H1,A)		

Taulukko 1: Teemataulukko esimerkki

5.1 Vanhemmuuden tukeminen

Haastateltavien odotukset vanhemmuuden tukemisesta perheleirillä, jakaantuivat kahteen alateemaan: ei osaa sanoa ja lapsen kanssa olemiseen (Taulukko 2).

Alkuperäisilmaisu	Alateema	Ylä luokka
H1, A: "...en osannut oottaa yhtään mitään"	EI OSAA SANOA	
H1, A: "En tiää mitä olisin oikein oottanu?"		
H1, B: "Ei ollut ennako-odotuksia"		
		ODOTUKSET VANHEMMUUDEN
		TUKEMISESSA
H1, A: "... saada olla omina itsenämme täällä..."	LAPSEN KANSSA OLEMINEN	
H4,A: " Pojan kanssa, että me saada olla yhes rauhas."		
H2,B: "Aattelin että ois enemmän vapaa-aikaa täällä, täällä on aika paljon sitä ohjelmaa. Et ois sit semmosta yhteistä aikaa pojan kanssa."		

Taulukko 2: Odotukset vanhemmuuden tukemisesta

Joidenkin haastateltavien kohdalla odotukset ilmenivät vastuksissa siten, että odotukset olivat jotain muuta, kuin miten ne näyttäytyivät leirillä. Muilta osin odotuksissa ilmeni ”mukava toiminta” ja ”halu olla omina itsenämme”. Odotusten osalta kolme vanhempaa ei osannut kertoa odotuksistaan tai heillä ei ollut minkäänlaisia ennako-odotuksia.

”Saatas pojan kanssa, että me saada olla sillee yhes rauhassa” (H4,B)

”Aattelin että ois enemmän vapaa-aikaa täällä, täällä on aika paljon sitä ohjelmaa. Et ois semmosta yhteistä aikaa lapsen kanssa.”(H2,B)

Tuen saanti haastattelujen perusteella jakaantui neljään alateemaan: lapsen kanssa oleminen, yhteinen tekeminen, vertaisuus ja tuen saanti ohjaajilta (Taulukko 3).

Alkuperäisilmaisu	Alateema	Ylä luokka
H1,A: " ...tuoneet esiin että jos tarvii jotakin, voi ottaa yhteyttä..."	OHJAAJILTA SAATU TUKI	
H2,B: "...vanhemmuudesta, ohjaajille voi hyvin vapaasti mennä juttelee"	LAPSEN KANSSA OLEMINEN	
H1,A: "...että lapsetki sillee halunnu olla meiän kanssa..."		
H1,A: " Saatu käydä asioita omassa tahdissa läpi"		
H1,A: "...lapset on sijoituksessa ja saatu silleen vaan nyt nähä, että saatu olla lasten kanssa"	VERTAISUUS	VANHEMMUUDEN TUKEMINEN
H1,A: " ...vanhempana miltä tuntuu."		
H1,A: "Juteltu siitä, mitä tulee tapahtumaan ja mitä pitää tehdä..."		
H1,B: "Minulla ei ollut halua ottaa keneenkään yhteyttä."	YHTEINEN TEKEMINEN	
H4,B: "...ihan kiva et on tollasta askartelua, tulee osallistuttua itekkii ja saa ton pojanki innostuu."		
H4,B: "Onhan täällä kaikkee et voi itseksensä tehdä, soudella ja lapset tykkää uida."		

Taulukko 3: Vanhemmuuden tukeminen

Perheiden tilanteet olivat erilaiset lasten osalta ja se näkyi haastateltavien vastauksissa. Osalla perheistä lapset olivat sijoitettuna sijaisperheeseen ja perheet tapaavat toisiaan vain

sovitusti. Toisten perheiden kohdalla lapset olivat kotona vanhempiensa kanssa. Kaikissa vastauksissa näkyi kuitenkin vanhempien ja lasten yhteisen ajan tärkeys.

Vanhempien kokemus vanhemmuuden tuesta koettiin tärkeäksi. Kokemus lapsen kanssa olemisesta nousi esiin jokaisessa haastelussa. Vanhempien kokemuksista nousi vahvasti esiin se, että perhe on saanut olla oman perheen kesken, jos on halunnut. Leirillä on tuettu perheiden yhdessä olemista ja tekemistä. Erityisen tärkeäksi tämä nousi niiden perheiden kohdalla joilla lapset ovat sijoitettuna kodin ulkopuolelle. Joidenkin perheiden kohdalla lasten tapaamiset voivat olla lyhyitä, esimerkiksi viikonlopun kestäviä. Tämä kokemus koettiin tärkeäksi oman perheen kohdalla, mutta myöskin toistenkin perheiden osalta. Tärkeäksi koettiin myös luottamus siitä, että vanhempi osaa itsenäisesti huolehtia lapsensa tarpeista.

"On hirveen tärkeää ku meistä on osa tullu sillee tänne että lapset on sijoituksessa ja saatu sillee vaa nähä, et on saatu olla lasten kaa." (H1,A)

"Tää lasketaan kumminki semmoseksi paikas et voi olla lapsen kanssa kuitenkin aika vapaasti, mut kuitenkin ikään kuin valvottuna. Onhan se kivaa olla ton lapsen kanssa taas pitempään." (H4,B)

"On saanut itsenäisesti ohjata ja huolehtia lapsista ja sit sitä on pohdittu keskenään." (H3,A)

Perheiden yhteinen tekeminen, askartelu, pelit ja muu toiminta koettiin mukavaksi ja vanhemmuutta tukevaksi. Perheet tekivät myös itsenäisesti omia juttuja lasten kanssa.

"Ihan kiva et on tollasta askartelua, tulee osallistuttua itekkii ja saa ton pojankii innostuu." (H4,B)

"Onhan täällä kaikkee et voi itsekseen tehdä, soudella ja lapset tykkää uida." (H4,B)

Ohjaajat olivat aina leiriläisten käytettävissä. Aina sai ottaa yhteyttä tai vetää hihasta. Ohjaajien kanssa käydyt keskustelut koettiin tärkeiksi ja heiltä saatu palaute koettiin vanhemmuutta vahvistavaksi. Jokaiselle perheelle oli sovittu oma työntekijä joka oli tavoitettavissa koko leirin ajan mihin aikaan vuorokaudesta tahansa.

"Ohjaajille voi hyvin vapaasti mennä juttelee vanhemmuudesta." (H2,A)

"Ohjaajat on sanonu et niiden puoleen voi kääntyä, jos on jotain, ikään kuin oma tukihenkilö." (H4,B)

"Ohjaajien kanssa keskustelut; saanut rupertella ja sit on saanut sitä palautetta. Ulkopuolisen näkökulma on myös hyvä tulla esiin. Et sit huomaa missä menee." (H3,A)

Vanhempien kokemus muista perheistä leirillä koettiin hyvin tärkeäksi. Tärkeimmäksi koettiin yhteinen kokemus vanhemmuudesta, vertaisuus. Perheet keskustelivat vanhemmuuteen liittyvistä asioista yhdessä ja jakoivat siitä kokemuksiaan.

"Jostain tuli sellainen ahaa elämys, et tota vois kokeilla itekkii kotona joskus." (H2,B)

Yhtenä keskustelun aiheena olivat perheet, joissa lapset olivat tai ovat olleet sijoitettuna. Vanhemmilla oli yhteistä keskusteltavaa ja jaettavaa liittyen esimerkiksi huostaanottoon. Tämän kokemuksen jakaminen tuntui olevan hyvin merkityksellistä näille perheille.

"Tääl on useampi vanhempi joiden lapset on ollu huostassa. Se on antanut jakamista eteenpäin. On juteltu ja ne muut on kuunnellu, on saanu sitä vertaistukea. Oon kuunnellu myös muiden tarinoita." (H1,A)

Haastateltavista yksi ei kokenut tarvitsevänsä tukea muilta vanhemmilta omaan vanhemmuuteensa.

"Minulla ei ollut halua ottaa keneenkään yhteyttä." (H1,B)

Kehittämistarpeita vanhemmat näkivät vanhemmuuden tukemisesta jonkin verran. He toivoivat enemmän keskustelua ja keskustelua vanhemmuuden teemalla ryhmissä (Taulukko 4).

Alkuperäisilmaisu	Alateema	Ylä luokka
H2,B: "...siitä vois keskustella ehkä enemmän."	ENEMMÄN KESKUSTELUA VANHEMMUUDESTA	Kehittämisehdotuksia
H3,A: "...ehkä jokiasen meidän elämän tilannetta läpi ja sieltä ois noussu enemmän keskustelua esiin."		
H1,A: "Vanhemmille ois voinut olla enemmänkin keskusteluryhmiä. Joku toinenkii ryhmä ja vähä pitempi ja keskitytty just siihe vanhemmuuteen ja miltä se tuntuu, niitä kokemuksia jakaa."	ENEMMÄN KESKUSTELUA VANHEMMUUDESTA RYHMIEN KAUTTA	
H2,B: "...illemmalla joku toinen juttu just tähä vanhemmuuteen..."		

Taulukko 4: Kehittämisehdotuksia vanhemmuuden tukemiseksi

"Vanhemmille ois voinut olla enemmänkin keskusteluryhmiä. Joku toinenkii ryhmä ja vähä pitempi ja keskitytty just siihe vanhemmuuteen ja miltä se tuntuu, niitä kokemuksia jakaa." (H1,A)

"Ehkä mää olisin halunnu enemmän vanhemmuuden osalta keskustella. Että ois enemmän ohjattua keskustelua tai jostain tietyst aiheesta."(H3,A)

5.2 Päihteettömyyden tukeminen

Vanhempien odotukset päihteettömyyden tukemisesta perheleirillä liittyivät lähinnä päihteettömyyden vahvistamiseen sekä ajatus vahvemmassa kontrollista (Taulukko 5)

Alkuperäisilmaisu	Alateema	Ylä luokka
H3,A: "Että se vahvistaisi päihteettömyyttäni. Ehkä se on siinä että ollaan lasten kanssa tiiviisti yhdessä."	VAHVISTAMINEN	ODOTUKSET PÄIHEETTÖMYYDEN TUKEMISESTA
H1,A: "Että ollaan juomattomuuteen ollaan tukena. Odotin enemmän semmosta vahtimista."	KONTROLLOI	

Taulukko 5: Odotukset päihteettömyyden tukemisesta

"Että leiri vahvistaisi päihteettömyyttäni. Ehkä se olisi se, että ollaan lasten kanssa tiiviisti."(H3,A)

"Että ollaan juomattomuuteen tukena, odotin enemmän semmosta vahtimista."(H1,A)

Haastateltavien odotukset päihteettömyyden tukemisesta perheleirillä jakaantuivat neljään alateemaan: kontrolli, vahvistaminen, vertaisuus, ei halunnut/sai vähän tai ei ollenkaan tukea päihteettömyyteensä (Taulukko 6).

Alkuperäisilmaisu	Alateema	Ylä luokka
H3,A: "...täällä on helppo olla koska sitä ei ole, se on kokonaan pois suljettu mahdollisuus."	KONTROLLOI	PÄIHITEETÖMYYDEN TUKEMINEN
H4,B: "...pihdepalveluissa ikään kuin vanhemmuuden ja kontrollin vuoksi."	VAHVISTAMINEN	
H2,B: "...täällä sai olla rauhassa ja ilman houkutusii. Siit oon tosi paljon tykänny."		
H3,A: "... tulee just näkyväks kuinka lapset nauttii siitä, että ollaan turvallisessa ympäristössä ja tietävät että on päihteetöntä vaikka on muutenkin semmosta. Sitä ei tarvitse ees miettiä.Ei oo tullu semmosia hetkiä, mut jois ois tullu."		
H2,A: "Vähä niinku luottamus toisiin, pystyy kertoo kaikkee. Pystyy ihan avoimesti puhumaan kokemuksista."	VERTAISUUS	
H1,A: "...lyhyt aika se tunti, ku ollaan yhes ryhmässä. Ei niinku keskusteltu siitä päihteetömyydestä eikä siitä juomisesta, raittiudesta."	EI HALUNNUT, SAI VÄHÄN TAI EI OLLENKAAN TUKEA	
H1,A: "Ei oo niinku siitä kokemusta ollu yhtää. Me oltiin melko paljon omissa porukoissa."		

Taulukko 6: Päihteettömyyden tukeminen

Kontrollin vanhemmat kokivat lähinnä positiivisena. Kontrollin johdosta esimerkiksi päihteiden ostaminen tai hankkiminen koettiin mahdottomaksi ja se koettiin hyväksi.

"Ne säännöt et alkoholiton leiri." (H2,B)

"Täällä on helppo olla koska sitä ei ole, se on kokonaan pois suljettu mahdollisuus."(H3,A)

"Tääl on tiukempi vahti, semmonen tsekkaus. Eikä tääl oo myynnissä mitää selasta. Eikä täältä pääse mihikää ku ei oo omaa autoo."(H1,A)

Leirin aikana vanhemmat kokivat saaneensa vahvistusta päihteettömyyteensä. Vahvistumista koettiin syntyneen turvallisesta ympäristöstä ja lasten läsnäolosta. Lasten kanssa oleminen koettiin joidenkin vanhempien osalta vahvasti raittiudessa pysymisen syyksi. Päihteettömyydessä pysymisestä tulevaisuudesta ei ollut tietoa.

"Tulee just näkyväks kuinka lapset nauttii siitä, että ollaan turvallisessa ympäristössä ja tietävät että on päihteetöntä vaikka on muutenkin semmosta. Sitä ei tarvitse ees miettiä. Ei oo tullu semmosia hetkiä, mut jos ois tullu."(H3,A)

"Tuli vaa niinku hyvi ilmi ettei nyt tee mieli juua ku näkee lapsia."(H1,A)

"Mut tulevaisuus sehä on aina ku ei tiiä."(H1,A)

Päihteettömyyden tukemiseen eivät kaikki vanhemmat kokeneet tarvitsevana tukea tai siitä ei paljon keskusteltu. Joku haastateltavista myös koki, ettei päihteidenkäyttö ole hänelle minkäänlainen ongelma.

"Päihteettömyys tai raittiuden tukeminen ei oo ollu kauheesti puheissa."(H3,A)

"Ei se päihteidenkäyttö multa mitenkään kiellettyäkään oo. Ihan hallinnassa se on, ettei oo mitään. Päihteettömyyteen tai semmosta tukea siihen, en mä oo mitään semmosta tarvinnu."(H4,B)

Vanhempien kokemus muiden perheiden tuesta päihteettömyyteen oli merkittävä. Leirikeskuksessa oli majoittuneena myös muita perheitä, kuin perheleirille osallistuneita perheitä. Perheleiriläiset havaitsivat yhden ulkopuolisen perheen vanhemman juovan alkoholia alueella. Lisäksi perheen mies säilytti alkoholipullojaan yhteisessä jääkapissa perheleiriläisten kanssa. Tämä herätti perheleiriläisissä keskustelua ja tilanne käsiteltiin aamuryhmässä.

"Ei tulis mieleenkään käyttää, ei muutkaan käytä."(H3,A)

"Tossa on vähä juteltu että jollain on ollu vähä vaikeeta päiheettömyyden kanssa."(H4,B)

"Enemmän sai irti ku jutteli noitten äitien kanssa asioista ja mietteistä, et mitä käy läpi, sillee puhetta mielihaluista sillo ku lapset on niin ku muualla, niitä haluja on silloin enemmän."(H1,A)

"Ryhmässä oli keskustelua täällä olevista puteleista ja yhdestä humaltuneesta henkilöstä ja siitä mitä tunteita se herätti."(H3,A)

Kehittämistarpeita vanhemmat näkivät päiheettömyyden tukemisesta jonkin verran. Osa koki ryhmiin käytetyn ajan olevan liian lyhyt, siinä ajassa ei ehtinyt käsitellä päiheettömyyttä. Joidenkin haastatteluiden osalta nousi selvästi toive siitä, että leirillä olisi enemmän keskustelua päiheettömyydestä ja keinoista pysyä ilman päiheitä (Taulukko 7).

Alkuperäisilmaisu	Alateema	Ylä luokka
H3,A: "...ois voinu keskustella enemmän siitä että se päiheettömyys ei lähtis pelkästään lapsista."	LISÄÄ KESKUSTELUA PÄIHEETTÖMYYDESTÄ	
H3,A: "...vaikeaa jos sä jätät kapulan tällaselle porukalle, joka on vasta tavannu toisensa, ni ei siitä hirveen helposti nouse aiheita niemnoma päiheisiin tai vanhemmuuteen. Aihekehystä voisi olla."		Kehittämisehdotuksia

Taulukko 7: Kehittämisehdotuksia päiheettömyyden tukemiseksi

"Lyhyt aika se tunti, ku ollaan yhes ryhmässä. Ei niinku keskusteltu siitä päiheettömyydestä eikä siitä juomisesta, raittiudesta." (H1,A)

"Päiheettömyys ja vanhemmuus, niitä ois voinu korostaa. Ois niin ku vähä syvemmin menty niihin asioihin."(H1,A)

"Päihdenäkökulma, nii mun mielestä ois voinu olla vähän enemmän."(H3,A)

"Aiheena just se että vaikka me on puhuttu siitä että se on mun arvo, se hyvä äitiys, niin eikä sitä sen lapsen takia raitistuta, mutta tavallaan että siitä olis enemmän puhetta."(H3,A)

5.3 Vertaistuki

Vertaistuen merkityksestä omalle perheelle vastasi lähes jokainen haastateltu vanhempi positiivisesti. Haastatteluista ilmeni selkeästi, että muiden perheiden merkitys leirillä koettiin

merkitykselliseksi. Ennakko-odotuksia muiden perheiden tuen osalta ilmeni yhdellä haastattelutavasta.

"Odotettiin kovasti vertaistukea, sekä minä että lapset. Itse odotin aika paljon keskusteluilta ja ryhmiltä, jossa saa vertaisten kanssa pohtia asioita. Muodostuu sitä vuorovaikutusta meidän kesken."(H3,A)

Vertaistuki jakaantui haastatteluiden pohjalta neljään eri alateemaan: vertaisuus, tuki, tuen vähäisyys tai sen puute ja sosiaaliset kokemukset. Vanhempien kokemus lasten saamasta vertaistuesta jakaantui: vertaisuus ja sosiaaliset suhteet (Taulukko 8).

Alkuperäisilmaisu	Alateema	Ylä luokka
H3,A: "...tämmösiä perheitä on aika paljon. Jos se ei oo päihteettömyys, päihheet, ni se voi olla joku muu."	VERTAISUUS	
H4,B: "...monet sillee et lapsi on ollu sijoitteuna muualle ettei oo niinku		
H2,B: "Juttelin tossa yhden naisen kanssa mun tilanteesta."	TUKI TAI TUEN PUUTE	VERTAISTUEN MERKITYS
H4,B: "Vinkkejä et miten nämä taistelut tuulimyllyjä vastaan voitetaan."		
H4,B: "Ei oo ollu sellasta aikuisten välistä aikaa sillee et mitä täs kannattaa tehdä..."		
H2,B: "Kun on semmonen pieni ryhmä täällä, sillai oppii tuntemaan nopeasti. Tosi mukavaa porukkaa ollu, kivaa ollu täällä."	UUDET SOSIAALISET KONTAKTIT	
H4,B: "...mukavaa porukkaa täällä on sit ja sillee kotoisaa."		
H1, A: "...tullaan vetämään hihasta."		

Taulukko 8: Vertaistuen merkitys

Kokemukset vanhemmuudesta ja päihteettömyydestä, unohtamatta kokemusta lastensuojelun toimenpiteistä, olivat asioita joista pystyi keskustelemaan saman kokemuksen omaavan kanssa. Vanhemmat kertoivat luottamuksen syntyneen leirillä suhteessa muihin perheisiin, mutta kertoivat kuitenkin ajan loppuneen vähän kesken.

"Tämmösiä perheitä on aika paljon. Jos se ei oo päihheet, päihteettömyys ni se voi olla joku muu."(3,A)

"Vähä on nopeesti tämä mennyt. Et sillee vasta viimeisenä päivänä tutustuu kunnolla muihin."(H2,B)

Vanhemmat kokivat leirin sosiaaliset kontaktit mielekkäiksi ja muiden läsnäolon kannustavaksi.

"Kun on semmonen pieni ryhmä täällä, sillai oppii tuntemaan nopeasti. Tosi mukavaa porukkaa ollu, kivaa ollu täällä."(H2,B)

"...tullaan vetämään hihasta."(H1,A)

Vertaistuen merkitystä omalle lapselle kuvattiin haastatteluissa erittäin merkitykselliseksi. Vanhempien kertoma kokemus syntyi vanhempien tehdessä havaintoja lasten yhdessä olemisesta ja tekemisistä. Lapsille oli tärkeää viettää aikaa toisten lasten kanssa pelaten, leikkien ja uiden. Lapset solmivat uusia sosiaalisia suhteita, jotka mahdollisesti jatkuvat myös leirin jälkeen. Lasten kokemaa vertaistukea ei pidä ollenkaan väheksyä. Jokainen lapsi on tietoinen vanhempiensa päihdeongelmasta ja siitä, että leirillä olevista perheistä jokaisen vanhemmalla on vastaavanlaista ongelmaa.

"Poika on sillai ujo, mut niin se on saanu täällä sillai kavereita hirveen nopeesti."(H2,B)

"Tytär on hirveen tyytyväinen siitä, et on kavereita ja sit on sitä toimintaa."(H3,A)

"Kiva et vanhemmat lapset on aika hyvin huomioinu, vaik onki kaks kertaa vanhempia."(H4,B)

"Lapset ja aikuiset näkee vertaisia, nimenomaa lapsille tosi tärkeitä. Lapsetkin puhuu varmaan tämmöisistä asioista jonkin verran keskenään. Vertailee ehkä perheitä."(H3,A)

"Poika juttelee hirveen paljon, ni kuulee että muillakin on paljon tämmöstä erilaista."(H1,A)

"On ensi arvoisen tärkeää että lapset kokevat etteivät ole mitenkään poikkeavassa perheessä, tai se ei ole poikkeavaa."(H3,A)

5.4 Leirin puitteet

Leirin puitteet jakaantuivat kolmeen eri alateemaan: leiripaikka, henkilökunta ja ruoka. Erityisesti positiivista palautetta sai leirikeskuksen ”virikeohjaaja” (Taulukko 9).

Alkuperäisilmaisu	Alateema	Ylä luokka
H4,B: ...onhan täällä kaikkee et voi itsekseen tehdä, soudella ja lapset tykkää uida.	RUOKA	
H4,B: "...ollu vähän huonot kelit ja kylmät vedet. Mut ei se noita lapsia kauheesti haitannu."	HENKILÖKUNTA	
	LEIRIPAIKKA	LEIRIN PUITTEET
H4,B: "...ruokaa täällä on ainakin ihan riittävästi, ei oo tottunu tälläseen rytmiä ja syödään vähä väliä."		

Taulukko 9: Leirin puitteet

"Tää leiri anto paljon ja aivan ihana paikka, siis tää on loistava paikka. Rauhallinen ja uimapaikat oli tossa ja saunat oli joka ilta."(H1, A)

"Henkilökunta on kauheen ystävällistä. Lasten mielestä tää "virikeohjaaja" kannustava ja lasten mielestä semmonen hassu, kiva."(H4,B)

"Ruokaa täällä on ainakin ihan riittävästi, ei oo tottunu tälläseen rytmiin ja syödään vähä väliä."(H4,B)

"Resurssit oli hirmu hyvät, ei vois paremmin olla, ruoka oli älyttömän hyvää."(H1,A)

"Aktiivilomaa odotettiin enemmän, mutta toisaalta vapaa-aikana tehdyt spontaanit tekemiset ovat olleet toisaalta hyvä."(H4,A)

5.5 Vanhempien muita ajatuksia leiristä

Leiri on ollut monille hyvin merkityksellinen, kukin on kokenut sen omalla tavallaan. Muut ajatukset jakautuivat kahteen alateemaan: vapaata olemista ja tunnelma (Taulukko 10).

Alkuperäisilmaisu	Alateema	Ylä luokka
H2,B: "Ei pakoteta osallistumaa tuolla mihikää saa olla niinku haluaa."	VAPAATA OLEMISTA	MUITA ASIOITA
H4,B: "...saanu olla omissa oloissaan jos haluaa."		
H3,A: "Lapset on tääl korostetusti näkyviä."	TUNNELMA	
H4,B: "Onhan tää kivaa."		

Taulukko 10: Muita ajatuksia leiristä

Haastatteluista nousi paljon muitakin ajatuksia kuin mitä teemarungossa oli kysymyksiä. Leirin yhteishenki vaikutti hyvältä. Se oli havaittavissa käydessäni leirillä tekemässä haastatteluja. Alla alkuperäisiä ilmaisuja, jotka mielestäni kuvaavat leiriä hienosti.

"Me ollaan saatu se mitä ollaa tarvittu ja mitä tukea oon ny halunnu. Ollu hyvä näin, Että tää on toiminu."(H1,A)

"Päästiin arjesta pois ja arjen huolet unohtuu, ruuanlaitto ja muut."(H3, A)

"En tullu tänne mitään ainakaan pohtimaan syvimpiä olemuksia. Mut ihan jees, et kyllä tämmösiä niinku tarvitaan."(H4,B)

"Lapset on tääl korostetusti näkyviä."(H3,A)

6 Pohdinta

6.1 Tulosten tarkastelu

6.1.1 Vanhemmuuden ja päihteettömyyden tukeminen

Vanhemmat kokivat saavansa tukea vanhemmuuteen ja päihteettömyyteen. Vanhemmat kokivat että leirillä on *tuettu* hyvin perheiden *yhdessä olemista* ja *tekemistä*. Perheiden yhteinen tekeminen, askartelu, pelit ja muu toiminta koettiin mukavaksi ja vanhemmuutta tukevaksi. Perheet tekivät myös itsenäisesti omia juttuja lasten kanssa. Leppimanin (2010, 169) tutkimuksesta nousee esiin myös ajan antamisen, yhdessä olemisen ja tekeminen merkitys. Ne voivat tarjota sekä sosiaalista tukea että elämyksellisiä kokemuksia (Leppiman 2010, 169.).

Luottamus vanhempia kohtaan koettiin vanhemmuutta tukevaksi ja merkityksekkääksi, ”Saanut itsenäisesti ohjata ja huolehtia lapsista.” Leppimanin (2010, 167) tutkimuksesta nousee myös perhelähtöisessä leirityössä annetun arvostustuen merkitys. Se voi lisätä perheiden luottamusta kykyynsä selviytyä ja tulla itsenäisesti entistä paremmin toimeen (Leppiman 2010, 169.).

Leirin aikana vanhemmat kokivat saaneensa *vahvistusta* päihteettömyyteensä. Vahvistumista koettiin syntyneen *turvallisesta ympäristöstä* ja *lasten läsnäolosta*. Osa vanhemmista kertoi pystyneensä keskustelemaan asioistaan avoimesti, syntyi *luottamus toisiin ja pystyi kertomaan ihan avoimesti puhumaan kokemuksistaan*. Haarasen (2012, 61.) tutkimuksesta nousee myös esiin, että ryhmissä perheen haastavista ja vaikeistakin asioista pystytään keskustelemaan luottamuksen synnyttyä.

Leirillä vanhemmuuden ja päihteettömyyden tukemisessa koettiin kaikkein merkityksellisemmäksi vertaistuki. Vanhemmat toivat esiin kuitenkin ohjaajien merkityksen, he olivat käytävissä jos leiriläiset tarvitsivat jotain. Leiriaamuisin ohjaajien pitämässä ryhmässä käsiteltiin leiripäiviin liittyviä asioita, lähinnä käytännön asioita. Haarasen (2012, 59.) tutkimuksesta ilmenee myös, että ohjaajien toiminta ryhmissä oli käynnistää ja mahdollistaa, ikään kuin pitää lankoja käsissään. Vanhempien oli mahdollisuus tuoda myös aamuryhmässä esiin asioita, joista halusivat keskustella. Keskustelut koettiin tärkeiksi. Ohjaajien kanssa sai *rupatella* ja sitten *siitä* sai *palautetta*. Tästä nousi itselle tutkijana ajatus, että kyseessä on vahvistaminen. Vanhemmat keskustelivat ohjaajien kanssa ja saivat palautetta ajatuksistaan tai toiminnastaan. Palaute koettiin merkityksekkääksi, sen avulla *huomaa missä itse menee*. Varhaisesta yhteistoiminnasta ja dialogisista menetelmistä mainitaan huomion kiinnittyvän siihen, miten van-

hemman lasta koskeva tietämys tulee kuulluksi ja vastaanotetuksi sekä miten se tulee keskustelluksi ja jaetuksi vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa vanhemman ja ammatti-henkilöstön välillä (Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2014b).

Vanhempien vastauksista nousi ohjaajien antama vapaus perheille pysyä omissa oloissaan. Ketään ei velvoitettu osallistumaan ohjelmiin, *antaneet* leiriläisten olla *omissa oloissa* ja *tukee neet sitä*. Lisäksi vanhemmat ovat voineet keskustella keskenään ja saaneet *käydä asioita* läpi *omassa tahdissaan*. Haarasen (2010, 59.) tutkimuksesta nousee esiin myös vanhempien arvostus ohjaajia kohtaan, ohjaajien kyky vetäytyä taka-alalle ja antaa vanhemmille keskustelun vapaus.

Vanhemmuuden ja päihteettömyyden tukemiseksi vanhemmilta nousi kehittämis ehdotuksia. Yksi vanhemmista kertoi aamuryhmien toteutuneen lähinnä vanhempien ehdoilla ja toivoi siihen enemmän keskustelua päihteettömyydestä ja vanhemmuudesta. Myös muilta vanhemmilta nousi toive keskustelun lisäämisestä *enemmän päihteettömyydestä* ja *vanhemmuudesta*. Esiin tuli toive toisesta ryhmästä, esimerkiksi *ryhmästä*, joka olisi *vähän pidempi* ja *keskittyisi vanhemmuuteen* ja siihen *miltä se tuntuu*. Haarasen (2010, 59.) tutkimuksesta nousee esiin samankaltaisia toiveita ohjaajille, ohjaavampaa ja vahvempaa otetta ohjaamiseen sekä selkeämpiä ohjeita toimintaan.

6.1.2 Vertaistuen merkitys

Vertaistuen merkitys perheille nousi esiin lähes jokaisessa haastattelussa. Haastatteluista ilmeni selkeästi, että vertaistuki oli merkityksellistä vanhemmille ja myös vanhempien kertomana lapsille. Yhteiset kokemukset vanhemmuudesta ja päihteettömyydestä, unohtamatta kokemusta lastensuojelun toimenpiteistä, olivat asioita joista pystyi keskustelemaan saman kokemuksen omaavan kanssa. Leppimanin (2010, 185.) tutkimuksesta tuli esiin myös miten tärkeäksi perheenjäsenet kokivat sen, että leirillä oli samanlaisia ongelmia kokeneita ihmisiä. Haarasen (2010, 64.) tutkimuksesta ilmenee että, ryhmissä aikuiset tapasivat samassa elämäntilanteessa olevia aikuisia, joiden kanssa saattoi vaihtaa ajatuksia ja kokemuksia. Lisäksi tutkimuksesta ilmeni että toisten vanhempien antama kannustus ja huolenpito vahvisti vanhemmuutta (Haaranen 2010, 64.).

Vanhemmat kokivat leirin sosiaaliset kontaktit mielekkäiksi ja muiden läsnäolon kannustavaksi. Leppimanin (2010, 206.) tutkimuksesta ilmenee myös, että vertaistukitoiminnan kautta perheet ovat saaneet luottamusta omiin voimiin ja mahdollisuuksiin. Arjessa selviytymiseen tarvitaan onnistumisen kokemuksia ja vertaistukea. Yksi vanhemmista kertoi että leirillä on *useampi vanhempi*, joiden lapset ovat *olleet huostassa*. Vanhempi kertoo *jakaneensa koke-*

muksia näiden vanhempien kanssa ja *se on antanut voimia ja jaksamista eteenpäin*. Leppimanin (2010, 200) tutkimuksesta ilmenee että, perheet tarvitsivat kertomuksia siitä, miten toiset ovat selvinneet, jotta omasta selviytymiskokemuksesta saisi voimavaroja.

Lasten saamaa vertaistukea kuvattiin haastattelussa erittäin merkitykselliseksi. Lapsille oli tärkeää viettää aikaa toisten lasten kanssa pelaten, leikkien ja uiden. Haaranen (2010, 65.) tutkimuksesta nousee esiin vanhempien ryhmistä saadun hyödyn lisäksi lasten saama hyöty. Lapset saivat ryhmissä ikäistään seuraa ja oppivat erilaisia sosiaalisia taitoja kuten kuinka toimia yhdessä muiden lasten kanssa (Haaranen 2010, 65.). Lapset solmivat uusia sosiaalisia suhteita, jotka mahdollisesti jatkuvat myös leirin jälkeen. Lasten kokemaa vertaistukea ei pidä yhtään väheksyä. Jokainen lapsi on tietoinen vanhempiensa päihdeongelmasta ja siitä, että muissakin leirille lähteneissä perheissä on samanlaista problematiikkaa. Yksi vanhemmista kiteytti vertaistuen merkityksen lapselle seuraavasti: *”On ensi arvoisen tärkeää että lapset kokevat etteivät ole mitenkään poikkeavassa perheessä, tai se ei ole poikkeavaa.”*

6.1.3 Leirin puitteet ja muute esille tulleet asiat

Vanhemmat kertoivat kokemuksiaan leiristä. Leiripaikka, henkilöunta, ruoka ja leiripaikan virikehjaaja saivat positiivista palautetta. Leiri on ollut monille hyvin merkityksellinen kokemus ja kukin on kokenut sen omalla tavallaan. Useammankin vanhemman kokemus oli, että perheet *pääsivät arjen rutiineista ja huolista pois*. Leiri *koettiin olevan enemmän* kuin odotusten mukainen. Joku perheistä odotti enemmän aktiviteettejä, mutta vapaa-ajalla tehdyt spontaanit tekemiset koettiin toisaalta hyviksi. *Lasten korostettu esillä oleminen* koettiin merkittäväksi, asiat *tehtiin lasten ehdoilla*. Leppimanin (2010, 190.) tutkimuksesta ilmeni myös että leiri katkaisee vanhempien arkirutiinit, joten leiriviikko sinänsä voi olla heille elämys. Leppimanin (2010, 148.) kuvaa tutkimuksessaan perheleirin olevan ”sosiaalisena ja fyysisenä ympäristönä sellainen, joka voi yhteisen tekemisen, vuorovaikutuksen, yhdessä asu- misen, elämysten, tunteiden, informaation ja käsityksen kautta tuottaa uutta sosiaalista kokemusta.” Yksi leirin vanhempi kertoo poikansa olevan *ujo*, mutta leirillä ollessaan poika on *saanut hirveän nopeasti kavereita*. Mielestäni tämä toteamus pojasta sopii hyvin Leppimanin tutkimuksesta (2010) nousseeseen kuvaukseen uusista sosiaalisista suhteista ja miten niiden syntymiseen vaikuttavat sosiaalinen ja fyysinenkin ympäristö.

Leppiman (2010, 196) toteaaakin tutkimuksessaan että ”onnistuneen ja rentouttavan perheleirin muisto palaa mieleen arjen keskellä ja elämys voi muuttaa perheiden elämänhallinnan kuvaa sekä lisätä koherenssia, voimia ja käsitystä itsestä.”

6.2 Luotettavuus

Luotettavuutta laadullisessa tutkimuksessa voidaan arvioida vahvistettavuuden, uskottavuuden, siirrettävyyden ja refleksiivisyyden kriteereillä (Kylmä & Juvakka 2007, 127). Opinnäytetyön vahvistettavuus liittyy koko prosessiin, jossa on hyödynnetty muistiinpanoja koko tutkimusprosessin ajan. Laadullisessa tutkimuksessa hyväksytään moninainen todellisuus. Tämä tarkoittaa sitä, ettei toinen tutkija välttämättä päädy samoihin johtopäätöksiin kuin mihin tässä raportissa on päädytty. Siirrettävyys tutkimuksen kannalta on sitä, että tuloksia voidaan siirtää muihin vastaavanlaisiin tehtäviin. Refleksiivisyydessä arvioidaan omaa vaikutusta tutkijana aineistoon ja tutkimusprosessiin. (Kylmä & Juvakka 2012, 127-129.)

Opinnäytetyöhöni osallistuvat vanhemmat olivat tarkkaan valittu ryhmä. Päihdepalveluiden perheleiri on kuitenkin tarkoitettu perheille, jossa vanhemmalla on päihdeongelmaa ja mahdollisesti myös muita tuen tarpeita. Perheleirille osallistuneet vanhemmat olivat parhaita vastaamaan tutkimuskysymyksiin ja antamaan kokemuksellista tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden näkökulmasta ja osallistujat valitaan tarkasti kokemuksellisuuden pohjalta (Kylmä ja Juvakka 2007, 58 - 59). He tietävät parhaiten tutkittavasta ilmiöstä. Haastateltavien vähäisyydestä huolimatta kuitenkin tietyt teemat tuntuivat toistavansa itseään, mikä on sinänsä myös tutkimuksen luotettavuuden kannalta hyvä asia.

Opinnäytetyön tekemisen aikana, olen tutkijana prosessoinut koko ajan haastatteluista nousseita asioita ja peilannut niitä opinnäytetyössä käytettyyn teoreettiseen kirjallisuuteen. Näin asiasisältö muokkautui ja vahvistui ilmiön kannalta oleellisesti ja tutkimus on mahdollista toteuttaa myöhemmin samoilla menetelmillä. Tutkimuksen tulokset voivat kuitenkin poiketa, koska ihmiset voivat kokea samat asiat eri tavalla. (Kylmä ja Juvakka 2007, 58 - 59)

Refleksiivisyys tarkoittaa tutkimuksen tekijän tietoisuutta omista lähtökohdista tutkimuksen tekijänä (Kylmä ja Juvakka 2007, 129). Perheleiri toimintatapana ja ympäristönä on hyvin mielenkiintoinen ja sitä voidaan tutkia useista eri näkökulmista. Itse kuitenkin rajasin tämän opinnäytetyön kuvamaan sitä, miten perheleiri tukee vanhempia heidän päihdeettömyydessään, vanhemmuudessaan ja mikä merkitys vertaistuellalla leirillä on. Opinnäytetyö on tehty yksin ja siihen sitoutuminen on ollut merkittävä. Tutkimusraportissa on kuvattava arvio siitä miten tutkija itse vaikuttaa aineistoonsa ja koko prosessiin Kylmä ja Juvakka (2007, 129).

Opinnäytetyön luotettavuutta lisää se, että vanhemmat ovat saaneet saatekirjeen opinnäytetyöhön liittyen ja vanhempien kanssa on keskusteltu avoimesti opinnäytetyön tarkoituksesta ja tavoitteesta sekä kerrottiin haastatteluun osallistumisen olevan vapaaehtoista. Lisäksi

heille kerrottiin tutkimuksen keskeyttämisen mahdollisuudesta. Haastateltavat allekirjoittivat suostumuslomakkeen opinnäytetyöhön osallistumisesta.

Menetelmänä haastattelu mahdollisti aineiston keräämisen juuri sellaisena kuin vanhempi sen halusi kertoa. Ennen haastattelua vanhemmat saivat teemahaastattelurungon tutustuttavaksi, mikä auttoi heitä valmistautumaan haastatteluun ja siellä käytävään keskusteluun. Teemarungon avulla oli myös helppo palata aiheeseen tai palata johonkin tiettyyn aiheeseen.

6.3 Eettisyys

Periaatteina tutkimuseetiikassa ovat haitan vähentäminen, ihmisoikeuksien kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus, rehellisyys, luottamus ja kunnioitus. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen piirissä olevat ilmiöt kuuluvat ihmisten sosiaaliseen kokemusmaailmaan tavalla tai toisella. Ihmisten henkilökohtaiseen elämänpiiriin ja kokemuksiin kajoaminen kuuluu pohjimmiltaan siten eettisiin kysymyksiin. (Kylmä & Juvakka 2007, 147)

Päihdepalveluiden perheleirille osallistuneiden perheiden vanhempien näkökulmasta tehtävään laadulliseen tutkimukseen liittyi paljon eettisiä kysymyksiä. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimien eettisten periaatteiden (2012 - 2014) mukaisesti henkisten haittojen välttämiseen kuuluu tutkittavia arvostava kohtelu. Lisäksi se pitää sisällään tutkittavia kunnioittavan kirjoittamistavan (Tutkimuseettisen neuvottelukunnan laatimat eettiset periaatteet 2012 - 2014).

Tutkimuksesta aiheutuville haitoille ovat erityisen herkkiä perheet sosioekonomisen tilanteensa, vähemmistöasemansa tai stigmatisoidun tilanteensa vuoksi (Kylmä & Juvakka 2007, 145). Opinnäytetyöhön osallistuneet vanhemmat olivat henkilöitä, joilla oli asiakkuus päihdepalveluissa, lastensuojelussa ja heillä on voinut olla monenlaista muuta tuen tarvetta. Opinnäytetyöhön osallistuneet perheet olivat siis pieni ja helposti leimautuva ryhmä. Mielenterveystalo kuvaa stigmaa (Stigma eli häpeäleima) ei-toivotulla sosiaalisella leimaantumisella, aiheuttamalla häpeää, kärsimystä ja itsearvostuksen vähenemistä (HUS b). Perheiden osalta opinnäytetyön raportissa ei tuoda esiin mitään sellaista henkilökohtaista tietoa, ikää tai muuta, josta heidät voitaisiin tunnistaa. Haastateltavat on merkitty vain (H1,A, H2,B...). Tarkoituksenmukaisesti opinnäytetyön raportista on jätetty mainitsematta perheleirin järjestäjä ja paikka, jossa leiri järjestettiin. Raportissa kyseiset asiat on kuvattu seuraavasti: erään kaupungin päihdepalvelut ja eräs Suomessa sijaitseva leirikeskus.

Vanhempien osallistuminen opinnäytetyöhön oli vapaaehtoista. Lisäksi siihen osallistuneille kerrottiin että heitä tai heidän perheenjäseniään ei pystytä opinnäytetyön raportista tunnistamaan. Henkilötietolain (523/1999, 1 §) tarkoituksena on toteuttaa yksityisyyden suojaa ja

muita yksityisyyden suojaavia perusoikeuksia henkilötietoja käsiteltäessä sekä edistää hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista. Näitä tietoja ovat kaikki sellainen kuvaus ominaisuuksista tai elinolosuhteista, jolla tutkittava tai hänen perheensä tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa elävät voidaan tunnistaa (Henkilötietolaki 523/1999, 3 §).

Opinnäytetyössä on käytetty paljon suoria lainauksia, alkuperäisiä ilmauksia haastatteluista. Tämän vuoksi suorien lainauksien osalta haastateltavat on nimetty: (H1,A, H1,B..). Haastattelujärjestys ei kuitenkaan viittaa varsinaiseen haastattelujärjestykseen. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012 - 2014) ohjeistuksen mukaan tunnistamisen näkökulmasta tulee miettiä mitä epäsuoria tunnisteita tutkimusjulkaisuun jätetään ja mitä karkeistetaan tai mitä jätetään kokonaan pois.

Opinnäytetyössä on kerätty tutkimusaineisto haastatteleamalla perheen vanhempia, jolloin syntyi aineistorekisteri. Tämä haastatteluista syntynyt aineisto oli koko tutkimuksen ajan ainoastaan opinnäytetyöntekijän luettavissa ja kuunneltavissa. Tutkimusaineisto on hävitetty raportin valmistuttua asianmukaisesti. Henkilötietolaki (523/1999,14§) edellyttää, että aineistorekisteri, joka (ei sisällä mitään henkilö- tai tunniste tietoja) on kerätty muistiinpanoin, haastatteluista nauhoitteina ja litteroinnin jälkeen tekstitiedostoina ja se hävitetään asiaan kuuluvalla tavalla heti opinnäytetyön valmistuttua.

6.4 Johtopäätökset ja kehittämis ehdotukset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää päihdepalveluiden perheleirin vanhemmilta, miten leiri tuki heidän vanhemmuuttaan ja päihitteettömyyttään. Lisäksi oli tarkoituksena selvittää tutkimuksen avulla, mikä merkitys vertaistuellalla leirillä oli.

Haastatellut vanhemmat olivat tyytyväisiä perheleiriin, sen puitteisiin ja henkilökuntaan. Leirin aikana vallitseva viileä ja sateinen sää ei päässyt pilaamaan leiriä ja sen tunnelmaa. Leirikeskus koettiin rauhalliseksi, turvalliseksi, kotoiseksi ja henkilökunnaltaan mukavaksi paikaksi viettää perheleiriä. Tärkeimmäksi nousi kuitenkin lasten kanssa vietetty aika. Siten voitaisiin todeta, että tällaista leiritoimintaa tarvitaan myös jatkossa.

Haastatteluiden perusteella vanhemmat kokivat saaneensa tukea vanhemmuutensa ja päihitteettömyyteensä riittävästi. Haastattelujen perusteella ilmeni, että vertaistuki koettiin tärkeimmäksi. Toisen samanlaisen kokemuksen omaavan kanssa on helppoa jakaa tuntemuksiaan. Toisaalta leirin ohjaajatkin olivat tärkeänä tukena ja osoittivat luottamuksensa antaessaan vanhemmille täyden vastuun huolehtia omista lapsistaan ja heidän tarpeistaan. Vanhemmuuden tukemiseksi luokittelisin myös sen, että ohjaajat antoivat perheiden viettää omaa aikaa perheenä. Perheitä ei velvoitettu osallistumaan jokaiseen järjestettyyn ohjelmaan vaan

jokainen sai osallistua omien voimavarojensa mukaisesti. Perheissä jossa lapset olivat sijoitettu esimerkiksi sijaisperheeseen, oli arvokasta saada viettää aikaa yhdessä perheenä. Leirin puitteet kuitenkin mahdollistivat perheen yhteisen loman viettämisen turvallisessa ja päihteettömässä ympäristössä.

Vanhemmat ilmaisivat haastatteluissa lasten vertaistuen suuren merkityksen. Lapset elävät perheissä, joissa on hyvinkin monenlaista ongelmaa ja niistä keskusteleminen on lapselle usein vaikeaa. Lapsi voi kokea leimaantuvansa ”erilaisen” perheen vuoksi. Erilaisuus voi olla vanhemman päihdeongelma, lapsen sijoitus esimerkiksi sijaisperheeseen tai jokin muu sosiaalinen- tai taloudellinen ongelma. Toisaalta yhdessä ja samassa perheessä voivat ilmetä nämä kaikki. Perheleirin kaltaisessa toiminnassa lapsi voi kokea, että samankaltaisia perheitä on muitakin ja heitä asuu jopa naapurissa. Lapselle voi olla helpottavaa kun voi keskustella asioista, jotka ovat muillekin tuttuja.

Kehittämisideoiden osalta haastatteluista kävi ilmi, että vanhemmat olisivat kaivanneet enemmän tai ajaltaan pidempiä vanhempien omia ryhmiä. Ryhmien osalta toivottiin enemmän teemoitettuja keskusteluja esimerkiksi vanhemmuuteen ja päihteettömyyteen liittyen. Toisaalta jotkut vanhemmat kokivat, että olivat saaneet tukea riittävästi ja aamuryhmät olivat ihan riittäviä. Vanhempien antamat kehittämis ehdotukset ovat toteutettavissa olevia muutoksia. Niiden muutosten avulla leirillä voidaan lisätä vanhemmuuden ja päihteettömyyden tukemista. Lisäksi vertaistukea voitaisiin leirillä korostaa ja antaa myös vanhemmille enemmän vastuuta leirillä ja sen ohjelman järjestämisestä. Näillä kehittämis ehdotusten huomioimisella ja vastuun lisäämisellä voitaisiin lisätä vanhempien osallisuutta päihdepalveluissa.

Lähteet

Haaranen, A. 2012. Realistinen arviointi lapsiperheiden vanhempainryhmästä muutokset perheen terveydessä ja vaikuttavuutta edistävät toiminnot. Kuopio.

Kallio S. 2007. Lapsen näkökulma päihdetyössä, tutkimus päihdeperheen lapsen huomioon ottamisesta päihdetyön erityispalveluissa. Kuopio: yliopistopaino.

Kylmä J. ja Juvakka T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy

Laitila, M. 2010. Asiakkaan osallisuus mielenterveys- ja päihdepalveluissa, Fenomenografinen lähestymistapa. Kuopio: yliopistopaino.

Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S. 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, Helsinki. Tampere: Suomen yliopistopaino Oy.

Leppiman, A. 2010. Arjen elämyksiä - leiri- ja elämyspohjainen Arkipäivät-perhepalvelu sosiaalisen kokemuksen tuottajana. Lapin yliopisto, Rovaniemi.

Salaspuro, M., Kiianmaa, K., Seppä, K. ja Ahlström, S. 2003. Päihdelääketiede. Helsinki: Duodecim.

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.

Sähköiset lähteet:

A-klinikkasäätiö 2015. Päihdelinkki.

- a) Päihdehuollon palveluyksiköt 2007 ja päivitetty 2015. Viitattu 25.4.2016
<http://www.paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/tietoiskut/paihdeongelmien-hoito/paihdehuollon-palveluyksikot>
- b) Vertaistukiryhmät. Viitattu 24.3.2016.
<http://www.paihdelinkki.fi/fi/mista-apua/vertaistukiryhmat>

Era T. 2013. Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Viitattu 15.2.2016.
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAISUJA1562013_web.pdf?sequence=1

Euroopan huumeraportti, suuntauksia ja muutoksia 2016. Viitattu 16.10.2016.
<http://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/2637/TDAT16001FIN.pdf>

Hannula, M. 2009. Tiimi-lehti 9/2010. Viitattu 15.11.2016.
<http://www.a-klinikka.fi/tiimi/474/onko-paihdeyossa-sijaa-perheelle>

Henkilötietolaki 523/1999. Finlex. Viitattu 15.2.2016.
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812?search\[type\]=pika&search\[pika\]=785%2F1992#L2P4](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812?search[type]=pika&search[pika]=785%2F1992#L2P4)

HUS. Mielenterveystalo.

- a) Itsehoito-opaat. Vertaistuki. Viitattu 15.2.2016.
<https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-opaat/opaat/psykoosi/Pages/vertaistuki.aspx>
- b) Omahoito-opas. Stigma eli häpeäleima. Viitattu 12.2.2016.
<https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-opaat/opaat/psykoosi/Pages/Stigma.aspx>

Huttunen, J. 2015. Terveyskirjasto. Duodecim. Viitattu 16.10.2016.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk01120

Huttunen, M. 2015. Terveyskirjasto. Duodecim. Viitattu 14.11.2016.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00414

Huumausainelaki 373/2008. Viitattu 15.11.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080373>

Hyvinvointilomat ry. Viitattu 15.11.2016.
<http://hyvinvointilomat.fi/>

Hämäläinen U. & Kangas O. 2010. Perhepiirissä. Viitattu 9.10.2016.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/17471/Perhepiirissa.pdf>

Itäpuisto M. 2013. Päihdehoidon lapsi- ja vanhemmuus sensitiivisyys. Yhteiskuntapolitiikka 78 (2013):5. Viitattu 18.3.2016.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114734/itapuisto.pdf?sequence=1>.

Itäpuisto, M., Taitto, A. 2010. Lapsi ja vanhempien alkoholinkäyttö - opas varhaiskasvatuksen työntekijöille. Viitattu 18.3.2016.
http://www.lasinenlapsuus.fi/sites/default/files/pdf/lapsi_ja_vanhempien_alkoholinkaytto_-_opas_varhaiskasvatuksen_tyontekijoille.pdf

Kahri, P. ja Varis, T. 2015. Päihdetilastollinen vuosikirja, 2015. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos, (THL). Viitattu 30.1.2016.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129655/P%C3%A4ihdetilastollinen%20vuosikirja%202015%20verkkoversio.pdf?sequence=3>.

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta 812/2000. Viitattu 15.2.2016.
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812?search\[type\]=pika&search\[pika\]=785%2F1992#L2P4](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812?search[type]=pika&search[pika]=785%2F1992#L2P4)

Lapsen oikeuksien sopimus 60/1991. Viitattu 29.2.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

Lapsiasiavaltuutetun vuosikirja 2015. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2015:1. Viitattu 15.2.2016.
<http://vuosikirja.lapsiasia.fi/wp-content/themes/lav-vuosikirja/files/lapsiasiavaltuutettu-vuosikirja-2015.pdf>.

Luomala, J., Rautajoki, A., Stoor, T., Laiho, K., Kauppila, T., Kaljunen, L., Haaki, R., Kostamo-Pääkkö, K., Kinnunen, P., Marjamäki, P., Häytiö, T., ja Salmi, M. 2015. Sosiaalialan osaamiskeskusten johtajien kannanotto hallitusneuvotteluihin, 2015. Viitattu 12.11.2016.
<http://koskeverkko.fi/sosiaalialan-osaamiskeskusten-johtajien-kannanotto-hallitusneuvotteluihin/#>

Moring, J., Martins, A., Partanen, A., Bergman, V., Nordling, E. ja Nevalainen, V., 2010 Kansallinen mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2009-2015. Toimeenpanosta käytäntöön 2010. Viitattu 14.2.2016.
<https://www.thl.fi/documents/10531/95613/Raportti%202011%206.pdf>

Mynttinen M. 2013. Vertaistuen merkitys terveyden edistämisessä pienten lasten äitien kuvaamana. Itä-Suomen yliopisto. Viitattu 30.1.2016.
http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20131011/urn_nbn_fi_uef-20131011.pdf

Päihdehuoltolaki 1986. Finlex. Viitattu 30.1.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041>

Roine, M. Ilva, M. ja Takala, J. 2010. Lapsuus päihteiden varjossa. A-klinikkasäätiö. julkaisut. Viitattu 30.1.2016.

http://www.aklinikka.fi/sites/default/files/quickuploads/file/lapsuus_paihteiden_varjossa.pdf

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

a) Teemoittelu 2006. Viitattu 12.11.2016.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

b) Teemahaastattelu 2006. Viitattu 3.11.2016.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Salo, S. & Flykt, M. 2013. Lapsen ja vanhemman välisen emotionaalisen saatavilla olon merkitys lapsen kehityksessä ja hyvinvoinnissa. Psykologia 48 (05-06). Tieteelliset artikkelit. Viitattu 16.10.2016.

<http://elektra.helsinki.fi/se/p/0355-1067/48/5-6/lapsenja.pdf>

Sorro A, 2014. Erosta yhteistyövanhemmuuteen - kokemuksia Vanhemman neuvo – vertaistukiryhmästä. Pro gradu - työ. Lapin yliopisto. Viitattu 29.2.2016.

[http://ensijaturvakotienliitto-fi-](http://ensijaturvakotienliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/36d0338f1ffb4bebe73aa6ab6ab6835c/1456744321/application/pdf/4542899/kokemukset%20Vn-ryhmist%C3%A4%20Anna%20Sorro.pdf)

[bin.directo.fi/@Bin/36d0338f1ffb4bebe73aa6ab6ab6835c/1456744321/application/pdf/4542899/kokemukset%20Vn-ryhmist%C3%A4%20Anna%20Sorro.pdf](http://ensijaturvakotienliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/36d0338f1ffb4bebe73aa6ab6ab6835c/1456744321/application/pdf/4542899/kokemukset%20Vn-ryhmist%C3%A4%20Anna%20Sorro.pdf)

Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 30.1.2016.

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search\[type\]=pika&search\[pika\]=sosiaalihuoltolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search[type]=pika&search[pika]=sosiaalihuoltolaki)

Sosiaali- ja terveysministeriö:

a) Kärkihanke: lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma – luonnos 2016. Viitattu 15.2.2016.

[http://stm.fi/documents/1271139/1953486/LAPE-](http://stm.fi/documents/1271139/1953486/LAPE-hankesuunnitelman+luonnos+110116.pdf/7802f5ce-8cac-45ff-9dcc-85f1e966c49b)

[hankesuunnitelman+luonnos+110116.pdf/7802f5ce-8cac-45ff-9dcc-85f1e966c49b](http://stm.fi/documents/1271139/1953486/LAPE-hankesuunnitelman+luonnos+110116.pdf/7802f5ce-8cac-45ff-9dcc-85f1e966c49b)

b) Arvomuistio: mielenterveyslain ja päihdehuoltolain palvelut 2016. Viitattu 14.11.2016.

[http://stm.fi/documents/1271139/1977545/Arviomuistio%20mielenterveys-](http://stm.fi/documents/1271139/1977545/Arviomuistio%20mielenterveyslain%20ja%20p%C3%A4ihdehuoltolain%20palvelut.pdf/22c2f719-e424-4c80-81fa-6caf7c9e2d7e)

[lain%20ja%20p%C3%A4ihdehuoltolain%20palvelut.pdf/22c2f719-e424-4c80-81fa-6caf7c9e2d7e](http://stm.fi/documents/1271139/1977545/Arviomuistio%20mielenterveyslain%20ja%20p%C3%A4ihdehuoltolain%20palvelut.pdf/22c2f719-e424-4c80-81fa-6caf7c9e2d7e)

c) Lapsi ja perhe politiikka Suomessa 2013. Viitattu 14.11.2016

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104415/URN_ISBN_978-952-00-3374-3.pdf?sequence=1.

Käypä hoito-suositukset. Terveysportti. Duodecim. Viitattu 14.2.2016.

a) Alkoholi-ongelman hoito, 2015.

<http://www.terveysportti.fi/xmedia/hoi/hoi50028.pdf>

b) Huume-ongelman hoito, 2012.

<http://www.terveysportti.fi/xmedia/hoi/hoi50041.pdf>

c) Tupakkariippuvuus ja tupakasta vieroitus, 2012.

<http://www.terveysportti.fi/xmedia/hoi/hoi40020.pdf>

Terveystieteidenhuoltolaki 2014. Finlex. Viitattu 30.1.2016.

[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search\[type\]=pika&search\[pika\]=sosiaalihuoltolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search[type]=pika&search[pika]=sosiaalihuoltolaki)

Terveystieteiden- ja hyvinvoinninlaitos.

a) Opioidien käyttö yleistä päihdehuollon huumeasiakkailta 2016. Viitattu 16.10.2016.

<https://www.thl.fi/fi/-/opioidien-kaytto-yleista-paihdehuollon-huumeasiakkailta>

- b) Kasvatuskumppanuus 2014. Viitattu 24.3.2016.
https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/kasvatuskumppanuus
- c) Osallisuus syrjäytymisen vastaparina 2015. Viitattu 15.2.2016.
<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointipolitiikka/elinolot-ja-hyvinvointi/syrjautyminen-ja-osallisuus/osallisuus-syrjautymisen-vastaparina>.
- d) Osallisuus 2016. Viitattu 27.2.2016
<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus>.
- d) Päihdehuollon huumeasiakkaat 2015. Tilastot. Viitattu 16.10.2016.
<https://www.thl.fi/fi/tilastot/tilastot-aiheittain/paihteet-ja-riippuvuudet/huumeet/paihdehuollon-huumeasiakkaat>

Tilastokeskus. Perhe ja lapsiperhe käsite ja määritelmä. Viitattu 17.3.2016.

- a) Perhe. <http://www.tilastokeskus.fi/meta/kas/perhe.html>
- b) Lapsiperhe. <http://www.stat.fi/meta/kas/lapsiperhe.html>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta, eettiset periaatteet. 2012 - 2014. Viitattu 6.11.2016.

<http://www.tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi-ihmistieteiss%C3%A4/eettiset-periaatteet#3>

Valtioneuvoston asetus huumausaineena pidettävistä aineista, valmisteista ja kasveista. Viitattu 15.11.2016.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2008/20080543>

Varjonen, V. 2015. Huumetilanne Suomessa 2014. THL. Raportti 1/2015. Viitattu 16.10.2016.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125568/THL_RAP01_2015_web%20%281%29.pdf?sequence=1

Väestöliitto 2009. Perhe kannatta. Viitattu 17.3.2016.

http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/e665341328f4eef3061017d4e49b4962/1458799252/application/pdf/263809/PP-ohjelma_netiversio.pdf

Warpenius, K., Holmila, M. & Tigerstedt, C. 2013. Alkoholi- ja päihdehaitat läheisille, yhteiskunnalle ja muille ihmisille. Terveiden- ja hyvinvoinnin laitos (THL) julkaisu. Viitattu 29.1.2016.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104454/THL_TEE2013_014_verkko.pdf?sequence

YK:n huumausaineyleissopimus (SopS 23/1967). Viitattu 15.11.2016.

http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1967/19670023/19670023_2

YK:n psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan (SopS 44/1994). Viitattu 15.11.2016.

http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1994/19940044/19940044_2

Kuviot

Kuvio 1: Päihdehoitoon hakeutuneiden asiakkaiden ongelmia aiheuttaneet päihteet, 2000 - 2015	13
Kuvio 2: Alkoholin kokonaiskulutus Suomessa 1960 - 2014	14
Kuvio 3: Alkoholin kulutus ja haitat Suomessa	14
Kuvio 4: Huumeiden vuoksi hoitoon tulleiden asiakkaiden ensisijaisesti käyttämä huume....	15

Taulukot

Taulukko 1: Teemataulukko esimerkki	26
Taulukko 2: Odotukset vanhemmuuden tukemisesta	27
Taulukko 3: Vanhemmuuden tukeminen	27
Taulukko 4: Kehittämisehdotuksia vanhemmuuden tukemiseksi	29
Taulukko 5: Odotukset päihteettömyyden tukemisesta	30
Taulukko 6: Päihteettömyyden tukeminen	30
Taulukko 7: Kehittämisehdotuksia päihteettömyyden tukemiseksi	32
Taulukko 8: Vertaistuen merkitys	33
Taulukko 9: Leirin puitteet	34
Taulukko 10: Muita ajatuksia leiristä	35

Liitteet

Teemahaastattelurunko

Kerro minkälaisia kokemuksia sinulle perheleirillä syntyi, alla olevien kysymysten mukaan.

Kokemuksesi vanhemmuuden tukemisesta:

- Minkälaista tukea toivoit saavasi vanhemmuuteen leirillä?
- Millä tavalla perheleiri tuki vanhemmuuttasi?
- Millä tavalla leirin toiset vanhemmat tukivat vanhemmuuttasi?
- Kehittämisehdotuksia

Kokemuksesi päihteettömyyden tukemisessa:

- Minkälaista tukea toivoit saavasi päihteettömyyteen perheleirillä?
- Millä tavalla perheleiri tuki päihteettömyyttäsi?
- Millä tavalla leirin toiset vanhemmat tukivat päihteettömyyttäsi?
- Kehittämisehdotuksia

Kokemuksesi liittyen muihin perheisiin:

- Millä tavalla kuvailisit muiden perheiden merkitystä, sinun perheellesi?
- Kuvaile mikä merkitys lapsellesi oli muista lapsista leirillä?
- Kehittämisehdotuksia

LEIRIOHJELMA

Kello	MAANANTAI	TIISTAI	KESKIVIIKKO
8.00-9.30		Aamuverryttely ja AAMIAINEN	Aamuverryttely ja AAMIAINEN
10.00-12.00	Saapuminen	Ohjattua lomatoimintaa	Ohjattua lomatoimintaa
12.00-13.00	LOUNAS	LOUNAS	LOUNAS
14.00-	Kahvi ja tervetuloinfo Tutustuminen lomakylään	Ohjattua lomatoimintaa	Ohjattua lomatoimintaa/retkipäivä
16.30-17.30	PÄIVÄLLINEN	PÄIVÄLLINEN	PÄIVÄLLINEN
18.00-20.00	Vapaata ohjelmaa ja tutustumista	Sauna/omatoimista iltaohjelmaa	Omatoimista iltaohjelmaa
Kello	TORSTAI	PERJANTAI	LAUANTAI
8.00-9.30	Aamuverryttely ja AAMIAINEN	Aamuverryttely ja AAMIAINEN	AAMIAINEN ja huoneiden luovutus
10.00	Ohjattua lomatoimintaa	Ohjattua lomatoimintaa	Kotiinlähtö Hyvää kotimatkaa!
12.00-13.00	LOUNAS	LOUNAS	
14.00	Ohjattua lomatoimintaa	Ohjattua lomatoimintaa	
16.30-17.30	PÄIVÄLLINEN	PÄIVÄLLINEN	
18.00-20.00	Sauna/omatoimista iltaohjelmaa	Päätäjäiset	

Kellonajat ovat viitteelliset. Tarkista päivittäinen lomaohjelma ruokasalin ilmoitustaululta.